«**Рассмотрено**»	«**Согласовано**»	«**Утверждено**»
Руководитель ШМО	Заместитель директора по УР	Директор
МБОУ «Шадчинская СОШ»	МБОУ «Шадчинская СОШ»	МБОУ «Шадчинская СОШ»
________ Сазаева С.В..	________ Шрыкова Г.Р.	________ Садыков Л.М.
Протокол №1	«16» августа 2021 г.	Приказ № 36
от «13» августа 2021г.		от «16» августа 2021 г.

2.2.2.4

Приложение
к ООП НОО, утвержденной приказом
директора МБОУ «Шадчинская СОШ»
№ 36 от 16 августа 2021 г.

Татарстан РеспубликасыМамадыш муниципаль районы
Муниципаль бюджет гомуми белеем учреждениесе
«Шәдче урта гомуми белем мәктәбе”
1-4 нче сыйныфлары өчен

«ТУГАН ТЕЛДӘ (ТАТАР) ӘДӘБИ УКУ» ФӘНЕ БУЕНЧА эш программасы

Төзүчеләр: Сазаева Светлана Викторовна
Сафина Гүзания Назиряновна
Самигуллина Гөлзада Галимхановна
башлангыч сыйныф укытучылары

Педагогик киңәшмә утырышында каралды
Беркетмә№ 1 16 нчы август 2021нче ел.

Гамәлгә ашыру вакыты - 4 ел.

Предметные результаты по предмету Литературное чтение на родном языке(татарском) отражают:

1) понимание родной литературы как одной из основных национально-культурных ценностей народа, как особого способа познания жизни, как явления национальной и мировой культуры, средства сохранения и передачи нравственных ценностей и традиций;

2) осознание значимости чтения на родном языке для личного развития; формирование представлений о мире, национальной истории и культуре, первоначальных этических представлений, понятий о добре и зле, нравственности; формирование потребности в систематическом чтении на родном языке как средстве познания себя и мира; обеспечение культурной самоидентификации;

3) использование разных видов чтения (ознакомительное, изучающее, выборочное, поисковое); умение осознанно воспринимать и оценивать содержание и специфику различных текстов, участвовать в их обсуждении, давать и обосновывать нравственную оценку поступков героев;

4) достижение необходимого для продолжения образования уровня читательской компетентности, общего речевого развития, то есть овладение техникой чтения вслух и про себя, элементарными приемами интерпретации, анализа и преобразования художественных, научно-популярных и учебных текстов с использованием элементарных литературоведческих понятий;

5) осознание коммуникативно-эстетических возможностей родного языка на основе изучения выдающихся произведений культуры своего народа, умение самостоятельно выбирать интересующую литературу; пользоваться справочными источниками для понимания и получения дополнительной информации.

1 класс
Шәхси нәтиҗәләр:
- кешеләрнең теге яки бу адымнарын, тормыштагы төрле очракларны гомум кабул ителгән нормалардан һәм кыйммәтләрдән чыгып
бәяләү; яхшы һәм начарны аера белү;
- текст эчендә “яшәү”, үзеңнең хис – тойгыларыңны белдерү;
- башкаларның хис – тойгыларын аңлау, борчылу, кайгы – шатлыгын уртаклашу;
- үз – үзеңне үстерүгә омтылыш булдыру;
-авырлыкларны җиңеп, куйган максатка омтылу;
- үз фикереңне белдерә һәм яклый белергә омтылу.

Предметара нәтиҗәләр:
- укытучы ярдәмендә уку эшчәнлегенең максатын билгеләү һәм формалаштыру;
- иллюстрация белән эш вакытында үзеңнең фикереңне, күзаллауыңны әйтергә өйрәнү;
- укытучы тәкъдим иткән план буенча эшләргә өйрәнү;
-дәреслек белән эшләү күнекмәсе булдыру;
-шигырьне сәнгатьле уку һәм хикәяне эзлекле сөйли алуга ирешү;
-үз фикерләреңне телдән һәм язмача белдерергә өйрәнү;
-уку бурычларын аңлау, аны чишү юлларын эзләү;
-уңышсыз уку эшчәнлегенең сәбәпләрен аңлау һәм конструктив эш итү.

Предмет нәтиҗәләре:
-укытучы, укучы сөйләгән текстны аңлап кабул итү;
-сүзләрне дөрес, аңлап уку;
-укыган әсәр буенча укытучы соравына җавап бирә алу;
- текстны тулы итеп сөйләү;
-картина буенча телдән хикәя төзи алу;
-зур булмаган шигырьне яттан сөйләү;
-автор, әсәр һәм геройларны туры китереп әйтә белү;
-хикәя һәм шигырьне аера белү.

1 нче сыйныф ахырында укучылар түбәндәге нәтиҗәләргә ирешә:
«Сөйләм һәм уку эшчәнлеге төрләре» юнәлеше буенча
укучы
-фольклор әсәрләрен (такмак, җыр, санамыш, табышмак, мәкаль, әйтем, әкият) аңлап зиһенгә кабул итә һәм аера белергә;
-төрле жанрдагы (хикәя, шигырь, әкият) әсәрләрне кыч¬кырып укырга һәм эчтәлек буенча сорауларга җавап бирергә;
- әдәби әсәрне дөрес итеп әйтергә (авторның исем-фамилиясе, әсәрнең исеме);
- китап тышлыгын модельләштерергә: авторын, исемен, жанрын һәм темасын (туган ил, балалар, хайваннар, табигать турында) өйрәнә.
Укучыга:
-укылган әсәрнең әхлакый эчтәлеген аңларга;
- әсәр һәм геройлар турында фикерләрен җиткерергә;
- әсәр өзекләреннән укылган әсәрләрне танырга өйрәнергә мөмкинлек туа.
«Әдәби пропедевтика» юнәлеше буенча укучы
• өйрәнелә торган әсәрләрнең жанрларын һәм темаларын билгеләргә һәм әйтергә;
• сөйләмдә әдәби төшенчәләрне (әдәби әсәр, авторның исеме һәм фамилиясе, әсәрнең исеме) кулланырга;
• шигырь, хикәя, табышмак, мәкаль, әкият жанрларын аерырга;
•халык һәм автор әкиятләрен үзенчәлекләре буенча аерырга өйрәнә.
Укучыга
• әкият һәм шигырь, табышмак һәм мәкаль текстларын чагыштырырга;
• тексттан чагыштырулар, эндәшләрне табарга;
• тексттан геройлар арасындагы диалогны табып укырга;
• рәсеме һәм тышлыгы буенча китапның якынча темасын билгеләргә мөмкинлек туа.
«Иҗади эшчәнлек» юнәлеше буенча:
• диалог формасындагы кечкенә әсәрләрне рольләргә бүленеп укырга;
• укылган әсәр геройлары белән төрле вакыйгалар уйларга;
• герой яки үз исеменнән әсәр эчтәлеген сөйләргә өйрәнә.
Укучыга
• укылган әсәрнең аерым эпизодларына рәсем ясарга;
•аерым эпизодларны парлап яки төркемләп сәхнәләште¬рергә;
• телдән кечкенә хикәя, әкият уйларга өйрәнергә мөмкинлек туа.

1нче сыйныфны тәмамлаганда, укучыларның белеменә , эш осталыгына һәм күнекмәләренә таләпләр:
Әлифба чорының ахырына укучылар:
1. Татар теленең авазларының сузык (ачык авыз символы белән бирелгән), ягъни җырлана торган аваз һәм тартык, ягъни җырланмый торган; әйткәндә, сөйләм органнарында киртә ясала/ясалмый торган авазларга бүленүен, сузыкларның калын һәм нечкә булуын, тартыкларның нечкә- калын яңгырашын сузык аваз хәрефләре белдерүен;
- сүзнең яңгыраш һәм мәгънә бөтенлегенә ия булуын;
- сүзнең иҗекләргә бүленүен, бер иҗекнең көчлерәк һәм озынрак әйтелүен;
- сөйләм авазлары язуда шартлы график символлар (түгәрәк, квадрат) яки хәрефләр белән белдерелүен;
- сүзләр предметларны, аларның билгеләрен, эш-хәрәкәтләрен белдерүләрен, ярдәмче сүзләр сүзләрне, җөмләләрне үзара бәйләү өчен хезмәт итүләрен, аларның график символларын;
- әйтмә сөйләмнең текст һәм җөмләләргә бүленүен, аларны график сурәтләп булу мөмкинлеген;

элемент-сызыклар һәм элемент-өлгеләрнең басма һәм язма хәрефләрнең график системасының структур (төзелеш) берәмлекләре булуын;
- һәр басма һәм язма хәреф формасының тиешле урын-сан мөнәсәбәтендә урнашкан элементлардан торуын аңлый белергә тиеш**.**
2. Укучылар сүз башыннан башлап, андагы һәр авазны көчлерәк итеп билгели бара, берсен аерып алып аңа характеристика бирә;
- анализ вакытында тартыкларның яңгырау-саңгыраулыгын билгеләү алымнарын куллана;
- сүзне иҗекләргә бүлә;
- схемалардан сүзнең аваз язылышын иҗекләп һәм орфоэпик дөрес итеп укый;
- схемалардагы һәм «Әлифба» текстларында бирелгән хәреф язуын иҗекләп һәм орфоэпик дөрес итеп укый;
- сүзнең аваз формасын шартлы график формадан хәреф формасына һәм киресенчә үзгәртә;
- элемент-шаблоннар нигезендә басма һәм язма хәрефләрне төзи һәм анализлый;
- аерым график биремне үтәү дәвамында дөрес итеп утыра һәм язма әсбаплардан файдалана алырга тиеш.

Грамотага өйрәтүнең йомгаклау чорында беренче сыйныф укучылары:
1. Туган телнең сөйләм төзелешен **аңлый**, аваз, иҗек, сүз, сүзтезмә, җөмлә, текст кебек тел берәмлекләрен образлы **күзаллый**;
- татар алфавиты басма һәм язма хәрефләренең график системасын;
- һәр хәрефнең элемент формаларын;
- дөрес утыру һәм язма әсбапларны куллану кагыйдәләрен белергә тиеш.
2. Һәр укучы үзенә генә хас темпта басма һәм язма текстларны офоэпик нормаларга туры китереп укый;
- текстның аерым бер өлешләрен сөйли (2 — 3 җөмлә белән) ;
- укылган текст эчтәлеге буенча бирелгән сорауларга җавап бирә;
- тыңланган текстка исем куша;
-картина буенча бәйләнешле сөйләм төзи белергә тиеш.

2 класс
Шәхси
укучыда татарча укуга кызыксыну, омтылыш уяту;әдәби уку тәҗрибәсе булдыру;үз милләтең белән горурлану, татар теленә мәхәббәт хисләре тәрбияләү;

Метапредмет
Коммуникатив :
Укучы өйрәнәчәк: татар халык авыз иҗаты әсәрләрен өйрәнү, мәкаль һәм әйтемнәрне урынлы кулланырга өйрәнү; текстны аңларга, аңлаганны тыңлаучыга җиткерергә, дөрес һәм матур итеп укырга, укыганның эчтәлеген сөйләргә, тема буенча әңгәмә кора белергә, аралашканда тел чараларын урынлы файдалана белергә өйрәнү; әсәрнең темасын һәм төп геройның характерын, эш-гамәлләрен, әсәрдәге вакыйгаларга, геройларга карата үз фикерләрен белдерергә өйрәнү.
Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак: татар халык авыз иҗаты әсәрләрен белү, мәкаль һәм әйтемнәрне урынлы куллана белү;текстны аңлый, аңлаганны тыңлаучыга җиткерә, дөрес һәм матур итеп укый, укыганның эчтәлеген сөйли, тема буенча әңгәмә кора , аралашканда тел чараларын урынлы файдалана белү;әсәрнең темасын һәм төп геройның характерын, эш-гамәлләрен, әсәрдәге вакыйгаларга, геройларга карата үз фикерләрен өйтә белү.

Регулятив :

Укучы өйрәнәчәк: татар әдипләренең иң яхшы әдәби әсәрләре белән танышырга өйрәнү; әдәби әсәрләрне дөрес һәм йөгерек, аңлап, сәнгатьле уку күнекмәләре булдырырга өйрәнү; татар халык авыз иҗаты әсәрләрен , мәкаль һәм әйтемнәрне урынлы кулланырга өйрәнү;
Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак: татар әдипләренең иң яхшы әдәби әсәрләрен белү; әдәби әсәрләрне дөрес һәм йөгерек, аңлап, сәнгатьле уку күнекмәләре булдыру, уку тизлеге нормаларына сыешу алу; татар халык авыз иҗаты әсәрләрен белү, мәкаль һәм әйтемнәрне урынлы куллана белү.

Танып- белү :
Укучы өйрәнәчәк: халык әкиятләрен һәм фольклор жанрларын, автор әкиятләрен, хикәя, шигырь, мәзәкләрне һ.б. әдәби жанр буларак өйрәнү
Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак:халык әкиятләрен һәм фольклор жанрларын, автор әкиятләрен, хикәя, шигырь, мәзәкләрне һ.б. әдәби жанр буларак кабул итә белү.

Предмет

Укучы өйрәнәчәк: катлаулы булмаган монолог төзергә өйрәнү; геройлар һәм вакыйгаларга характеристика бирергә өйрәнү; укылган әсәрнең эчтәлеген план буенча ачарга өйрәнү; шигъри әсәрләрне сәнгатьле укырга өйрәнү; иптәшләре алдында кыска чыгышлар ясарга өйрәнү; дәреслек һәм фәнни-популяр әдәбият белән эшләргә өйрәнү; алган белемнәрне практикада кулланырга өйрәнү; укытучы ярдәмендә персонажларга бәя бирергә өйрәнү; төркемнәрдә үз фикерләрен дәлилли белергә өйрәнү.

Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак: катлаулы булмаган монолог төзи белү; геройлар һәм вакыйгаларга характеристика бирү; укылган әсәрнең эчтәлеген план буенча ачу; шигъри әсәрләрне сәнгатьле укый белү; иптәшләре алдында кыска чыгышлар ясау; дәреслек һәм фәнни-популяр әдәбият белән эшләргә күнегү; алган белемнәрне практикада куллана белү; укытучы ярдәмендә персонажларга бәя бирә белү; төркемнәрдә үз фикерләрен дәлилли белү.

2 сыйныф ахырында укучылар түбәндәге нәтиҗәләргә ирешә:

“Сөйләм һәм уку эшчәнлеге төрләре” юнәлеше буенча :
- уку тирәлеген киңәйтү өчен, китап уку кирәклегенә төшенергә;
- укылган һәм тыңланган әсәрләрнең эчтәлеген аңларга, аларның төп уен билгеләргә;
- орфоэпик нормаларны саклап, 2 нче сыйныф укучысының мөмкинчелегенә туры килгән һәм укыганны аңларлык темпта (минутка 30-40 сүздән ким булмаган) бөтен сүзләр белән кычкырып укырга;
- укытучы җитәкчелегендә зур булмаган әсәрне эчтән укырга;
- укыла торган әсәргә туры килгән темпны, тонны саклап, тыныш билгеләренә игътибар итеп, текстны сәнгатьле итеп укырга;
- текстларны яттан сөйләргә;
- теләк буенча һәм уку максатыннан чыгып, беренчел кат уку, өйрәнү максатыннан уку, эзләнү максатыннан уку төрләрен кулланып укырга;
- әдәби, фәнни-популяр мәкалә, мәгълүмати текстларны гамәли аера белергә, охшашлык-аерымлык принцибы буенча чагыштырырга;
- әсәр эчтәлеге буенча сорауларга җавап бирергә һәм әсәр, геройлар, аларның эш-гамәлләре турында диалог төзергә;
- әсәр һәм китап исемен дөрес атарга, әсәр исемен, аның эчтәлеккә туры килүен аңлатырга;
- әсәр геройларның эш-гамәлләрен әхлакый күзлектән чыгып бәяләргә, үзенеҗ эмоциональ-рухи байлыгын баетырга;
- әзер план буенча өйрәнелгән әсәр эчтәлеген сөйләргә, эчтәлекне кыскартып һәм тулысынча сөйләү төрен үзләштерергә;

- тема, жанр һәм авторга мөнәсәбәте буенча әсәр, китапларны төркемләргә, әсәрнең үзенчәлекле якларын ачыклый белергә;
- китап төрләрен (китап-әсәр, китап-җыентык), китап-җыентыкларны темасы һәм жанры буенча аера белергә өйрәнә.
-укылган әсәрнең әхлакый эчтәлеген аңларга, гомумкулланышта булган әхлакый нормаларга таянып, геройларның эш-гамәлләренә бәя бирергә, әсәр турында үз фикерен белдерергә;
- автор позициясен аңларга, автор фикере белән килешү-килешмәвен дәлилли белергә;
- төрле типтагы китаплар: китап-әсәр, китап-җыентык белән эшләргә, китапның тиешле структур элементларын (эчтәлек, кереш сүз, тема, автор, сүзлек) таба белергә;
- балалар өчен иҗат ителгән вакытлы матбугат, тема, жанры һәм авторга мөнәсәбәте буенча әсәрләр табу максатыннан китапханә фондыннан файдаланырга өйрәнергә мөмкин

“Әдәби пропедевтика” юнәлеше буенча:
-шигъри һәм чәчмә әсәрләрне аерырга; шигъри һәм чәчмә әсәрләрне атый белергә;
- 2-3 билгесе буенча әсәрнең жанр төрен (әкият, хикәя, шигырь) билгеләргә;
- Әдәби әсәр текстындагы сүзләрнең синонимнарын табарга, сүзнең туры һәм контексттагы мәгънәсен аңларга;
- Әсәр текстларындагы эпитетларны, чагыштыруларны, сынландыруларны табарга;
- Сөйләмдә жанр төрләренең исемнәрен һәм әдәби төшенчәләрне (әкият, хикәя, шигырь, тылсымлы әкиятләр, хайваннар турында әкиятләр, көнкүреш әкиятләре, диалог, әсәр, әсәр авторы, әсәр герое, чагыштыру, эпитет) кулланырга өйрәнә.
-Сүзләрнең синонимнарын табарга, сүзнең туры һәм контексттагы мәгънәсен аңларга;
- Әсәрләргә анализ ясаганда, өйрәнелгән әдәби төшенчәләрне кулланырга;
- Геройларның монологик сөйләмен, диалогларны табып укырга өйрәнергә мөмкин.

“Иҗади эшчәнлек” юнәлеше буенча:
-Әсәр геройларының образ үзенчәлекләрен аңларга, рольне сайларга, герой репликаларын образга туры китереп, рольләргә бүленеп укырга;
- Зур күләмле булмаган әсәрләрне яки аерым эпизодларны сәхнәләштерергә;
- Әкиятләр сөйләргә;
- Өйрәнелә торган әсәр һәм аерым эпизодларга “тере картиналар” модельләштерергә;
- Әсәр геройлары турында төрле вакыйгалар уйлап чыгарырга яки әсәрне ахырын дәвам итеп сөйләргә өйрәнәләр.
- Өйрәнелә торган әсәрләргә иллюстрацияләр ясарга;
- Әсәрнең аерым эпизодларына сүзле сүрәт “ясарга”;

- Темалар буенча “Халык һәм автор әкиятләре” темасына күмәк яки шәхси проектлар эшләргә өйрәнергә мөмкин.

“Уку материалы белән эшләү” юнәләше буенча:
- Әсәрнең төп уен билгеләргә;
- Әдәби әсәр текстында геройлары, китапның структур элементлары-автор, жанр төре турында мәгълүмат табарга;
- Әсәр текстларын кисәкләргә бүлергә, текст планнары төзергә;
- Текстның төрле кисәкләрендә булган мәгълүматны чагыштырырга һәм гомумиләштерергә өйрәнә.
- Дәреслектән һәм белешмәләрдән кирәкле мәгълүматны мөстәкыйль таба белергә;
- Китап аппаратыннан китап, китапның авторы турында мәгълүмат табарга;
- Фәнни-популяр әсәр текстыннан һәм белешмәләрдән предмет, күренеш турындагы мәгълүмат туплый белергә;
- Текстта булган мәгълүматны мәгълүмати чыганаклар белән чагыштырырга;

- Модельләре буенча әсәрләрне чагыштырырга, тулыландырырга, төзәтергә, ачыкларга өйрәнергә мөмкин

3 класс

Шәхси: укучыда татарча укуга кызыксыну, омтылыш уяту;әдәби уку тәҗрибәсе булдыру;үз милләтең белән горурлану, татар теленә мәхәббәт хисләре тәрбияләү;

Метапредмет

Коммуникатив :

Укучы өйрәнәчәк: татар халык авыз иҗаты әсәрләрен өйрәнү, мәкаль һәм әйтемнәрне урынлы кулланырга өйрәнү; текстны аңларга, аңлаганны тыңлаучыга җиткерергә, дөрес һәм матур итеп укырга, укыганның эчтәлеген сөйләргә, тема буенча әңгәмә кора белергә, аралашканда тел чараларын урынлы файдалана белергә өйрәнү; әсәрнең темасын һәм төп геройның характерын, эш-гамәлләрен, әсәрдәге вакыйгаларга, геройларга карата үз фикерләрен белдерергә өйрәнү.

Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак: татар халык авыз иҗаты әсәрләрен белү, мәкаль һәм әйтемнәрне урынлы куллана белү;текстны аңлый, аңлаганны тыңлаучыга җиткерә, дөрес һәм матур итеп укый, укыганның эчтәлеген сөйли, тема буенча әңгәмә кора , аралашканда тел чараларын урынлы файдалана белү;әсәрнең темасын һәм төп геройның характерын, эш-гамәлләрен, әсәрдәге вакыйгаларга, геройларга карата үз фикерләрен әйтә белү.

Регулятив :

Укучы өйрәнәчәк: татар әдипләренең иң яхшы әдәби әсәрләре белән танышырга өйрәнү; әдәби әсәрләрне дөрес һәм йөгерек, аңлап, сәнгатьле уку күнекмәләре булдырырга өйрәнү; татар халык авыз иҗаты әсәрләрен , мәкаль һәм әйтемнәрне урынлы кулланырга өйрәнү;

Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак: татар әдипләренең иң яхшы әдәби әсәрләрен белү;

әдәби әсәрләрне дөрес һәм йөгерек, аңлап, сәнгатьле уку күнекмәләре булдыру, уку тизлеге нормаларына сыешу алу; татар халык авыз иҗаты әсәрләрен белү, мәкаль һәм әйтемнәрне урынлы куллана белү.

Танып- белү :

Укучы өйрәнәчәк: халык әкиятләрен һәм фольклор жанрларын, автор әкиятләрен, хикәя, шигырь, мәзәкләрне һ.б. әдәби жанр буларак өйрәнү .

Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак: халык әкиятләрен һәм фольклор жанрларын, автор әкиятләрен, хикәя, шигырь, мәзәкләрне һ.б. әдәби жанр буларак кабул итә белү.

Предмет

Укучы өйрәнәчәк: катлаулы булмаган монолог төзергә өйрәнү; геройлар һәм вакыйгаларга характеристика бирергә өйрәнү; укылган әсәрнең эчтәлеген план буенча ачарга өйрәнү; шигъри әсәрләрне сәнгатьле укырга өйрәнү; иптәшләре алдында кыска чыгышлар ясарга өйрәнү; дәреслек һәм фәнни-популяр әдәбият белән эшләргә өйрәнү; алган белемнәрне практикада кулланырга өйрәнү; укытучы ярдәмендә персонажларга бәя бирергә өйрәнү; төркемнәрдә үз фикерләрен дәлилли белергә өйрәнү.

Укучы үзләштерү мөмкинлеге алачак: катлаулы булмаган монолог төзи белү; геройлар һәм вакыйгаларга характеристика бирү; укылган әсәрнең эчтәлеген план буенча ачу; шигъри әсәрләрне сәнгатьле укый белү; иптәшләре алдында кыска чыгышлар ясау; дәреслек һәм фәнни-популяр әдәбият белән эшләргә күнегү; алган белемнәрне практикада куллана белү; укытучы ярдәмендә персонажларга бәя бирә белү; төркемнәрдә үз фикерләрен дәлилли белү.

3 сыйныф ахырында укучылар түбәндәге нәтиҗәләргә ирешә:

“Сөйләм һәм уку эшчәнлеге төрләре” юнәлеше буенча :
-уку тирәлеген киңәйтү йчен, китап уку кирәклегенә төшенергә;
- укылган һәм тыңланган әсәрләрнең эчтәлеген аңларга, аларның төп уен билгеләргә;
- орфоэпик нормаларны саклап, 3 нче сыйныф укучысының мөмкинчелегенә туры килгән һәм укыганны аңларлык темпта (минутка 60-75 сүздән ким булмаган) бәтен сүзләр белән кычкырып укырга;
- укытучы җитәкчелегендә зур булмаган әсәрне эчтән укырга;
- укыла торган әсәргә туры килгән темпны, тонны саклап, тыныш билгеләренә игътибар итеп, текстны сәнгатьле итеп укырга;
- текстларны яттан сөйләргә;
- теләк буенча һәм уку максатыннан чыгып, беренчел кат уку, өйрәнү максатыннан уку, эзләнү максатыннан уку төрләрен кулланып укырга;
- әдәби, фәнни-популяр мәкалә, мәгълүмати текстларны гамәли аера белергә, охшашлык-аерымлык принцибы буенча чагыштырырга;
- әсәр эчтәлеге буенча сорауларга җавап бирергә һәм әсәр, геройлар, аларның эш-гамәлләре турында диалог төзергә;
- әсәр һәм китап исемен дөрес атарга, әсәр исемен, аның эчтәлеккә туры килүен аңлатырга;
- әсәр геройларның эш-гамәлләрен әхлакый күзлектән чыгып бәяләргә, үзенеж эмоциональ-рухи байлыгын баетырга;
- әзер план буенча өйрәнелгән әсәр эчтәлеген сөйләргә, эчтәлекне кыскартып һәм тулысынча сөйләү төрен үзләштерергә;
- тема, жанр һәм авторга мөнәсәбәте буенча әсәр, китапларны төркемләргә, әсәрнең үзенчәлекле якларын ачыклый белергә;
- китап төрләрен (китап-әсәр, китап-җыентык), китап-җыентыкларны темасы һәм жанры буенча аера белергә өйрәнә.
-укылган әсәрнең әхлакый эчтәлеген аңларга, гомумкулланышта булган әхлакый нормаларга таянып, геройларның эш-гамәлләренә бәя бирергә, әсәр турында үз фикерен белдерергә;
- автор позициясен аңларга, автор фикере белән килешү-килешмәвен дәлилли белергә;
- төрле типтагы китаплар: китап-әсәр, китап-җыентык белән эшләргә, китапның тиешле структур элементларын (эчтәлек, кереш сүз, тема, автор, сүзлек) таба белергә;
- балалар өчен иҗат ителгән вакытлы матбугат, тема, жанры һәм авторга мөнәсәбәте буенча әсәрләр табу максатыннан китапханә фондыннан файдаланырга өйрәнергә мөмкин

“Әдәби пропедевтика” юнәлеше буенча:
-шигъри һәм чәчмә әсәрләрне аерырга; шигъри һәм чәчмә әсәрләрне атый белергә;
- 2-3 билгесе буенча әсәрнең жанр төрен (экият, хикәя, шигырь) билгеләргә;
- Әдәби әсәр текстындагы сүзләрнең синонимнарын табарга, сүзнең туры һәм контексттагы мәгънәсен аңларга;
- Әсәр текстларындагы эпитетларны, чагыштыруларны, сынландыруларны табарга;
- Сөйләмдә жанр төрләренең исемнәрен һәм әдәби төшенчәләрне (әкият, хикәя, шигырь, тылсымлы әкиятләр, хайваннар турында әкиятләр, көнкүреш әкиятләре, диалог, әсәр, әсәр авторы, әсәр герое, чагыштыру, эпитет) кулланырга өйрәнә.
- Сүзләрнең синонимнарын табарга, сүзнең туры һәм контексттагы мәгънәсен аңларга;
- Әсәрләргә анализ ясаганда, өйрәнелгән әдәби төшенчәләрне кулланырга;
- Геройларның монологик сөйләмен, диалогларны табып укырга өйрәнергә мөмкин.

“Иҗади эшчәнлек” юнәлеше буенча
Әсәр геройларының образ үзенчәлекләрен аңларга, рольне сайларга, герой репликаларын образга туры китереп, рольләргә бүленеп укырга;
- Зур күләмле булмаган әсәрләрне яки аерым эпизодларны сәхнәләштерергә;

- Әкиятләр сөйләргә;
- Өйрәнелә торган әсәр һәм аерым эпизодларга “тере картиналар” модельләштерергә;
- Әсәр геройлары турында төрле вакыйгалар уйлап чыгарырга яки әсәрне ахырын дәвам итеп сөйләргә өйрәнәләр.
- Өйрәнелә торган әсәрләргә иллюстрацияләр ясарга;
- Әсәрнең аерым эпизодларына сүзле сүрәт “ясарга”;
- Темалар буенча “Халык һәм автор әкиятләре” темасына күмәк яки шәхси проектлар эшләргә өйрәнергә мөмкин.

“Уку материалы белән эшләү” юнәләше буенча:
- Әсәрнең төп уен билгеләргә;
- Әдәби әсәр текстында геройлары, китапның структур элементлары-автор, жанр төре турында мәгълүмат табарга;
- Әсәр текстларын кисәкләргә бүлергә, текст планнары төзергә;
- Текстның төрле кисәкләрендә булган мәгълүматны чагыштырырга һәм гомумиләштерергә өйрәнә.
- Дәреслектән һәм белешмәләрдән кирәкле мәгълүматны мөстәкыйль таба белергә;
- Китап аппаратыннан китап, китапның авторы турында мәгълүмат табарга;
- Фәнни-популяр әсәр текстыннан һәм белешмәләрдән предмет, күренеш турындагы мәгълүмат туплый белергә;
- Текстта булган мәгълүматны мәгълүмати чыганаклар белән чагыштырырга;
- Модельләре буенча әсәрләрне чагыштырырга, тулыландырырга, төзәтергә, ачыкларга өйрәнергә мөмкин

4 класс

Шәхси нәтиҗәләр:
- кешеләрнең теге яки бу адымнарын, тормыштагы төрле очракларны гомум кабул ителгән нормалардан һәм кыйммәтләрдән чыгып бәяләү; яхшы һәм начарны аера белү;
- текст эчендә “яшәү”, үзеңнең хис – тойгыларыңны белдерү;
- башкаларның хис – тойгыларын аңлау, борчылу, кайгы – шатлыгын уртаклашу;
- үз – үзеңне үстерүгә омтылыш булдыру;
- авырлыкларны җиңеп, куйган максатка омтылу;
- үз фикереңне белдерә һәм яклый белергә омтылу.

Метапредметлы нәтиҗәләр:
- укытучы ярдәмендә уку эшчәнлегенең максатын билгеләү һәм формалаштыру;
- иллюстрация белән эш вакытында үзеңнең фикереңне, күзаллауыңны әйтергә өйрәнү;
- укытучы тәкъдим иткән план буенча эшләргә өйрәнү;
- дәреслек белән эшләү күнекмәсе булдыру;
- шигырьне сәнгатьле уку һәм хикәяне эзлекле сөйли алуга ирешү;
- үз фикерләреңне телдән һәм язмача белдерергә өйрәнү;
- уку бурычларын аңлау, аны чишү юлларын эзләү;
- уңышсыз уку эшчәнлегенең сәбәпләрен аңлау һәм конструктив эш итү.

Предметлы нәтиҗәләр:
- укытучы, укучы сөйләгән текстны аңлап кабул итү;
- сүзләрне дөрес, аңлап уку;
- укыган әсәр буенча укытучы соравына җавап бирә алу;
- текстны тулы итеп сөйләү;
- картина буенча телдән хикәя төзи алу;
- зур булмаган шигырьне яттан сөйләү;
- автор, әсәр һәм геройларны туры китереп әйтә белү;
- хикәя һәм шигырьне аера белү.

Универсаль уку гамәлләре формалаштыру
Танып белү универсаль уку гамәлләре:
- дәреслектә ориентлаша белү;
- шартлы билгеләрнең телен белү;
- текстның билгеле бер өзегенә дәреслектән иллюстрацияне табу;
- тексттан билгеләнгән өзекне табу;
- материаль объектлар кулланып биремнәр үтәү;
- дәреслек һәм мөстәкыйль эш дәфтәрендәге мәгълүматлар белән эшли белү;
- дәреслек һәм хрестоматиядәге, дәреслек һәм мөстәкыйль эш дәфтәрендәге шартлы билгеләрне туры китерү.
Регулятив универсаль уку гамәлләре:
-кагыйдәләрне, күрсәтмәләрне истә тотып гамәлләр кылу;
- гамәлләрне таләп ителгән вакытта башлау һәм тәмамлау;
- үз эшчәнлегеңне контрольгә алу, биремне үтәүнең дөреслеген тикшерү;
- тормыш тәҗрибәсен куллану;
- эшләнгән эшнең сыйфатын һәм дәрәҗәсен билгеләү.

Шәхескә кагылышлы универсаль уку гамәлләре:
- дәреслек геройларына, күршеңә ярдәм итүдә танып-белү инициативасы күрсәтү;
- үз уңышларын/уңышсызлыкларың турында фикер йөртү;
- үз мөмкинлекләреңне бәяләү;
- үз эшчәнлегенең нәтиҗәләрен яхшыртуга ихтыяҗ формалаштыру;
- мәгънә барлыкка китерү («Минем өчен моның нинди мәгънәсе һәм әһәмияте бар?» - дигән сорау кую)
Коммуникатив универсаль уку гамәлләре:
- тормыш тәҗрибәсен куллану;
- күршең белән хезмәттәшлек итү
4 нче сыйныф ахырында укучылартүбәндәге нәтиҗәләргә ирешә:
• әдәби әсәрдәге рухи байлыкны аңларга һәм бәяләргә; «намуслылык», «җаваплылык», «яхшылык», «усаллык» төшенчәләрен аңлата белергә;
• үзен Россия гражданины итеп танырга, туган ил һәм дөнья әдәбияты кыйммәтләрен аңларга;
• кешеләргә игътибарлылык һәм теләктәшлек белдерергә, чит халыклар мәдәниятенә хөрмәт белән карарга;
• универсаль уку гамәлләрен (укытучы һәм сыйныфташларыңны тыңлый белүне, башкаларның фикерен һәм позициясен хөрмәт иткән хәлдә, үз позицияңне дөрес белдереп аралашуны) кулланырга;
• әсәр, китап, бүлек һәм тема буенча бирелгән проектлар өстендә мөстәкыйль, парлап яки төркемнәрдә эшләргә;
• әдәби әсәр өстендә эшләгәндә, үз эшчәнлегеңне оештырырга, регулятив универсаль уку гамәлләреннән файдаланырга өйрәнә.
«Сөйләм һәм уку эшчәнлеге төрләре» юнәлеше буенча:
• укуга карата кызыксыну булдырырга, уку эшчәнлеген китап укучы тәҗрибәсен баету максатыннан кулланырга;
• укый белү осталыгын интеллектуаль, рухи-әхлакый, эстетик үсеш, белем һәм тәҗрибә туплау чарасы буларак кулланырга;
• укуны төрле уку бурычларын хәл итү, китап укучы мәнфәгатен канәгатьләндерү, предметара дәрәҗәдә мәгълүмат эзләү максатыннан кулланырга;
• укыганны аңларга мөмкинлек тудырырлык темпта кычкырып һәм эчтән укырга;
• орфоэпик нормаларга туры китереп, сайлап алынган яки алдан өйрәнелгән әсәрләрне сәнгатьле итеп укырга;

• укуның төрле төрләреннән (танышу максатыннан, өйрәнү максатыннан, карап чыгу максатыннан уку) файдаланырга;
• сайлап алынган уку төрен һәм формасын аңлатырга;
• әдәби, фәнни-популяр, уку һәм белешмә әсәрләрне аера белергә;
• әдәби әсәр эчтәлегендә ориентлаша белергә; мөстәкыйль рәвештә әсәрнең темасын, жанр төрен, авторга мөнәсәбәтен һәм төп уен билгеләргә; вакыйгалар үсешенең сәбәп-нәтиҗә бәйләнешен, эзлеклелеген табарга; сорауларга җавап бирергә, үзе дә сораулар бирергә һәм башкаларның җавапларын тулыландырырга;
• әдәби, фәнни-популяр һәм белешмә текстлар белән эшли белергә: мәгънәсен аңларга, темасын һәм микротемаларны (под- темаларны) билгеләргә, текст буенча сорауларга җавап бирергә һәм сораулар уйларга, җавапларны тулыландырырга, цитаталар белән дәлилләргә;
• әсәр героеның эш-гамәлләрен аңларга һәм аңлатып бирергә, аларга карата үз фикерен белдерергә; автор позициясен билгеләргә;
• әсәр эчтәлеген телдән яки язмача тулы итеп, кыскартып яки сайлап алып сөйләргә;
• шигъри әсәрләрне яттан сөйләргә;
• үрнәк буенча әсәргә яки китапка кыскача аннотация язарга;
• каталогтан файдаланырга, китапханәдә кирәкле китапны үзлектән табарга өйрәнә.
• әдәби әсәрне сәнгатьнең бер төре буларак кабул итәргә;
• автор позициясен ачыкларга һәм әсәргә, әсәр геройларына һәм аларның эш-гамәлләренә мөнәсәбәт белдерергә;
• әдәби әсәрне укыганда үзенең эмоциональ халәтендәге үзгәрешләрне билгеләргә;
• аермалы якларына басым ясап, әдәби һәм фәнни-популяр әсәрләрне чагыштырырга;
• автор текстына таянып, үз фикереңне монологик сөйләм (хикәяләү, сурәтләү, фикерләү) формасында төзергә;
• балалар өчен бастырылган вакытлы матбугат (газета, журнал) белән эшләргә өйрәнергә мөмкин.

«Әдәби пропедевтика» юнәлеше буенча
• әдәби, шигъри, чәчмә әсәр һәм фәнни-популяр текстларны аерырга; текст төрләрен чагыштырырга;
• төзелеше буенча фольклор әсәрләре жанрларын (әкият, җыр, мәсәл, мәкаль) чагыштырырга;
• сөйләмдә әдәби төшенчәләрне (әсәр, әсәрнең темасы һәм төп уе, әсәрнең жанры, автор, төп һәм ярдәмчел геройлар, уңай һәм тискәре герой) кулланырга;
• тексттан сәнгать чараларын (эпитет, чагыштыру, сынландыру (җанландыру), метафора, гипербола) гамәли таба белергә, аларның ролен аңлатырга;
• контексттагы мәгънәсенә карап, сүзләрнең синонимнарын, антонимнарын табарга өйрәнә.
• әдәби төшенчәләрне (шигъри һәм чәчмә әсәр, фольклор һәм автор әсәре) кулланып, текстларны чагыштырырга һәм аларга характеристика бирергә;
• тексттан әсәр геройларының монологын, диалогын, пейзаж һәм геройларның сурәтен табарга;
• «әсәр», «китап», «вакытлы матбугат» (газета, журнал) төшенчәләрен аерырга, аларны уку мәсьәләсен чишү өчен кулланырга өйрәнергә мөмкин.
«Иҗади эшчәнлек» юнәлеше буенча
• әдәби әсәрне рольләргә бүленеп укырга; әсәрне сәхнәләштерергә;
• аналогия буенча төрле жанр әсәрләре (табышмак, әкият, хикәя, мәсәл) уйларга;
• мөстәкыйль, парлап, төркемнәрдә иҗади проектлар төзергә; мәгълүмат тупларга, тупланган материалны кульязма китап формасында бизәргә, эш нәтиҗәләре белән конкурсларда, күргәзмәләрдә, китапханә дәресләрендә, мәктәп бәйрәмнәрендә катнашырга;

• тәкъдим ителгән тема, картина, репродукция буенча кечкенә сочинение, китап, әсәр геройлары турында бәяләмә язарга өйрәнә.
• герой исеменнән, үз исеменнән, автор исеменнән әсәр эчтәлеген үзгәртеп сөйләргә;
• бирелгән рифма һәм строфа буенча шигырь уйларга;
• аерым эпизодларны укып, әсәр эчтәлеген сөйләргә, әсәрнең аерым эпизодларын яттан укырга;
• шәхси текстлар төзергә (аналогия буенча хикәяләргә, фикерләргә, сорауларга тулы җавап бирергә, сурәтләргә — геройларга характеристика бирергә һәм пейзажны сурәтләргә) өйрәнергә мөмкин.

«Уку материалы белән эшләү» юнәлеше буенча

• әсәр текстында төп һәм өстәмә мәгълүматны таба белергә;
• исеме һәм эчтәлеге, аннотация һәм титул бите буенча китап эчтәлеген күзалларга;
• пейзаж һәм герой портретларын сурәтләү өчен әсәр текстындагы мәгълүматны кулланырга;
• төрле мәгълүмати чаралардан (сүзлек, энциклопедия, Ин- тернет-ресурс) файдаланырга; төрле чыганаклардан алынган мәгълүматны чагыштырырга өйрәнә.
• белешмәлекләрдән һәм энциклопедияләрдән китап, автор турында мәгълүмат тупларга;
• тема һәм бүлекләргә тәкъдим ителгән проектларны үтәү өчен кирәкле мәгълүмат җыярга, аларны гомумиләштерә белергә өйрәнергә мөмкин.

Укыту предметының эчтәлеге

Әзерлек чоры (9 сәгать)

Сөйләм. Кешеләрнең әйтеп һәм язып сөйләшүләрен гомуми күзаллау. Матур итеп сөйләшә, укый һәм яза белү кирәклеген аңлау.

Җөмлә һәм сүз. График схемалар ярдәмендә сөйләмне — Җөмләләргә, җөмләне сүзләргә аеру, сүзләрне иҗек һәм авазларга таркату.

Иҗекләр. Сузык аваздан торган һәм сузык аваздан башланган иҗекләр *(уа, ил, ант),* кушылмадан торган һәм [К]УШылма авазлардан башланган иҗекләр *(чабу, күл-мәк, сирт-* •[Нэ]> *шомырт).* Сузык авазларга басым ясап *(умарта)* яки суза төшеп *(әә-реек-мәән),* сүзләрне иҗекләргә бүлеп әйтү һәм сүздәге иҗекләр санын сузык авазларга карап билгеләү.

Авазлар һәм хәрефләр. Аваз турында күзаллау тудыру. Сузык һәм тартык авазларны, калын һәм нечкә сузыкларны, яңгырау һәм саңгырау тартык авазларны әйтеп һәм ишетеп, ягъни конкрет авазны әйткәндә авыз эчендә сулышның тоткарлануы яки тоткарланмавына *(т — а),* калын яки нечкә әйтелүенә *(а — ә),* яңгырап яки пышылдап ишетелүенә *(з — с)* карап аера белү. Авазларны әдәби дөрес әйтү.

Аерым (сузык яки тартык) авазны сүздән аерып алу, сүзләргә иҗек-аваз анализы ясау (сүзләрдәге авазлар санын, аларның характерлы билгеләрен, сүздәге тәртибен күрсәтү), әйтелгән һәм ишетелгән сүзләрне аларның иҗек-аваз төзелешен күрсәткән схема-модельләр белән бәйләү, ягъни конкрет сүзнең иҗек һәм авазларын сүздәге тәртиптә схемада күрә белү.

Укытучы тәкъдим иткән аваз кергән сүзләрне мөстәкыйль уйлап табу *(ш: таш, шар, шешә...);* сүзләрнең әзер иҗек-аваз схемаларын эзләп табу.

Калын сузык авазларны белдергән, *а, у, ы* һәм нечкә сузык авазларны белдергән *ә, ү, и* хәрефләре белән таныштыру; сузык аваз хәрефләрен, шул хәрефләрдән төзелгән сүзләрне укырга өйрәтү *(ә, әү, у, и, иа!, ау!)*

Әлифба чоры, яки төп чор (33 сәгать) Укырга өйрәтү

Сузык һәм тартык авазлар һәм аларның хәрефләре белән, сүзләрнең калын һәм нечкә әйтелешен билгеләүче калын һәм нечкә сузык авазлар белән танышу. Сузык аваз хәрефләренә карап, сүзләрнең калын һәм нечкә әйтеп укылуын күзәтү *(урыла — үрелә).*

Сузык аваз хәрефләренә карап, кушылмадан торган (ике хәрефле ачык) иҗекләрне, өйрәнелгән хәрефләрдән төзелгән иҗекләрне телдән аваз анализы һәм синтезы ясалганнан соңуку.

Башта — аваз анализы ясап, алга таба анализ ясамыйча гына күңелдән әйтеп, кисмә хәрефләрдән һәм кисмә кушылмалардан *(та, ла, тә, ти)* сүзләр төзү һәм төзелгән сүзләрне кычкырып уку.

Хәрефләрне дөрес һәм чагыштырмача тиз танып, җанлы сүздәге авазлар мәгънәсендә уку *(эре — [эрә], тиен — [тийэн], юкә — [йүкә], юка — [йукъа]* һ. б.). Сузыктан башланган ике хәрефле *(ал, ит, үт),* сузыктан һәм кушылмалардан торган ике иҗекле *(а/ла, тә/ти, ә/ти)* сүзләрне уку; аннары артикуляцион берәмлекләр буенча кушылмалардан башланган иҗекләрдән төзелгән сүзләрне уку *(мә,*

мә:к тә:п, кө:р:т ле:к, ба:л ты:р га:н); ахырдан сүзләрне турыдан-туры иҗекләп, кыска һәм гади сүзләрне бөтен килеш әйтеп уку. Сүзләрне, кыска гади җөмләләрне, балаларга аңлаешлы кечкенә текстларны аңлап, әдәби дөрес һәм салмак итеп, сүзләп кычкырып укырга эзлекле күнектерү.

Гади җөмлә ахырындагы тыныш билгеләренә (нокта, сорау, өндәү), җөмлә эчендәге тиңдәш кисәкләргә, эндәш сүзләргә туры килгән интонация һәм паузаларга игътибар итеп, укытучы үрнәгендә укырга өйрәнү.

Уку гигиенасы кагыйдәләре белән балаларны таныштыру, кагыйдәләрне даими үтәү гадәте тәрбияләү.

Кычкырып укырга тәкъдим ителгән балалар әдәбияты тематикасы

Туган илем, туган телем, Ватаным Татарстан, гомумкеше-лек әдәп-әхлагы, гаилә тормышы, уку һәм хезмәт сөю, халкыбыз тарихында милли азатлык өчен көрәш сәхифәләре, халыклар дуслыгы, тереклек һәм үсемлекләр дөньясында кеше, ел фасыллары, маҗаралар, тылсымнар турында язучылар һәм халык иҗат иткән, хис һәм кичерешләргә бай әсәрләр (хикәя, әкият, җыр, шигырь, мәзәк, табышмак, мәкаль).

Балалар китабы белән эшләү

Китап уку даирәсен формалаштыру (һәр дәрескә — бер китап). Балалар өчен басылган китаплар белән кызыксындыру, китапларны эчтәлегенә карап аера белергә өйрәтү, китап, әсәр исемнәрен дөрес әйтү, китапны язган кешенең (авторның) исемен укып күрсәтү. Дәрестә, дәрестән тыш укылган китап, әсәр буенча гади генә уеннар оештыру. Сөйләгәндә, әсәрдән алынган әдәби сөйләм үрнәкләреннән файдалану (сүзләр, сүзтезмәләр, әйтемнәр, мәкальләр, җор җөмләләр һ. б.).Уку гигиенасы һәм китапны саклап тоту кагыйдәләрен үтәү.

Әйтмә сөйләмне үстерү

Сөйләмнең аваз культурасы. Балаларда үз сөйләменең, шулай ук башка кешеләр сөйләменең авазларына игътибарны көчәйтү; ишетү сизгерлеген һәм хәтерен, сөйләм органнары хәрәкәтен үстерү, шомарту. Сөйләмнең гомуми күнекмәләрен камилләштерү, сөйләмнең салмак темпы һәм ритмына, сөйләм сулышына һәм агышына, уртача тавышка (көчәнмичә кычкырып сөйләүгә) һәм дөрес интонациягә (тавышны күтәрә, түбәнәйтә белергә) өйрәтү.

Сүзләрне (аеруча иҗек-аваз төзелеше катлаулы булганнарын) орфоэпия нормаларына туры китереп, басымнарны

саклап әйтүне эзлекле камилләштерә бару. Туган телдәге парлы авазларны әдәби дөрес әйтү, аеруча балалар еш бутый, бозып әйтә торган *з — с, ч — с, н — ц, х — h, ш — ж, ж — й,* ***п*** *— б, хю — в* һ.б. авазларны ишетеп аера, дөрес итеп әйтә белергә өйрәтү (сүзләрдә, җөмләләрдә, тизәйткеч, тел чәбәләндергечләрдә анык итеп әйтү).

Кайбер сөйләшләрдә әдәби нормадан читкә чыккан кимчелекләрне бетерү өстендә эшләү *(туйган, боДау, баргаЛЛар, әйтсә<u>нДӘГЕН</u>, Йомга, СҮли* һ. б.).

Сүз өстендә эшләү. Балаларның сүзлеген (сүзлек хәзинәсен) ачыклау, аныклау, баету һәм активлаштыру. Предметларны, аларның билгеләрен, эш-хәрәкәтләрен белдергән, хәрәкәт вакытын һәм урынын күрсәткән (кичә, бүген, иртә, иртән, иртәгә, ары, бире, монда, алда, читтә, өстә, югары, эчтә, тышта, түбән, аста һ. б.) сүзләрне дөрес (урынлы)

куллану һәм аларның мәгънәләрен аңлату.Мөһим билгеләре буенча предметларны берләштерү һәм аеру, төркемне һәм төрне атаган сүзләрне дөрес куллану *{хайван, кош, җәнлек, сыер, болан, тавык, көртлек* һ. б.).Уйны төгәл белдерү өчен кирәк булган сүзләрне таба һәм аларны дөрес грамматик бәйләнешкә кертә белү *(кичә кич, иртәгә иртән..., чибәр йөз, зифа буй, матур гөл..., тактага яза, тактада чишә, сузык аваздан башлана, тартык авазга бетә, күргәзмә оештыра, күрсәтмә әсбап ясый* һ. б.).Сүзләрнең мәгънә төсмерләренә сизгерлек сыйфатын үстерү, күп мәгънәле, мәгънәдәш, капма-каршы мәгънәле сүзләрне иң гади мисалларда тану, аеру. Әдәби әсәрләрдәге күчерелмә мәгънәдә (образлы итеп) кулланылган сүзләрне, әйтелмәләрне балаларның үз сөйләмендә кулланырга өйрәтү.

Сүзләрне грамматик дөрес формада куллану, сөйләмне әдәби дөрес булмаган сүзләрдән арындыру.

Җөмлә төзү һәм бәйләнешле сөйләм өстендә эшләү.

Балаларның мәктәпкәчә яшьтә ирешкән сөйләү осталыгын камилләштерү. Укытучы соравына биреләчәк җавапны яхшылап уйлап җиткерү, анык, төзек һәм кыска гына төгәл итеп әйтү. Җавапта төрле тип җөмләләр куллану.

Текст кисәкләрен төшереп калдырмыйча, урыннарын алыштырмыйча, таныш әкият яки хикәя эчтәлеген укытучы сораулары буенча сөйләү.

Рәсем яки рәсемнәр сериясе буенча гомуми бер темага берләштерелгән җөмләләр яки сюжет логикасы сакланган кечкенә хикәяләр төзеп сөйләү.

Укылган җөмләләргә яки текстларга карата куелган сорауларга телдән җавап бирү.

Әдәби әсәрдәге хәлләргә бәйле сүзләрне кулланып, төрле күренешләрне укытучы ярдәмендә телдән сурәтләү. Сюжетны тулыландыру, кечкенә хикәя башына, аеруча ахырына, мөстәкыйль рәвештә төрле күренеш һәм хәлләр уйлап чыгарып өстәү.

Укыган хикәядәге вакыйгаларга охшашлык буенча яки укытучы тәкъдим иткән сюжет буенча балаларның үз тормышында булган хәлләр турында телдән кечкенә хикәяләр төзеп сөйләүләрен оештыру.

Табышмакларны җентекләп аңлату; шигырь, җыр, такмак, такмаза, сынамыш, тизәйткеч һәм мәзәкләрне ятлау, эчтәлек таләп иткән дәрәҗәдә аларны төрле интонациядә сөйләү.

Үз хикәяләрен телдән иншалаганда һәм укыган текст эчтәлеген сөйләгәндә, балалар сөйләменең грамматик дөреслеген, төгәллеген, тулылыгын, хисләргә, кичерешләргә бай, эзлекле, эчтәлекле һәм нәфис булуын үстерү.

Башка укучыларның җавапларына һәм сөйләмнәренә игътибарлы һәм теләктәш мөнәсәбәттә булу сыйфатын һәр укучыда тәрбияләү.

Әлифбадан соңгы чор Уку. Сөйләм үстерү (24 сәгать)

Дәрестә уку

Уку тематикасы. Туган ил, уку һәм хезмәт, әдәп-әхлак, табигать һәм җәмгыять тормышында кеше; мәкальләр, табышмаклар, җырлар, әкиятләр; Г. Тукай, Г. Ибра-һимов, М. Җәлил һәм аларның әсәрләре.

Ятлау өчен әсәрләр. Уку елы дәвамында 5—6 шигырьне яттан сөйләргә өйрәнү.

Уку күнекмәләре. Беренче ярты елда өйрәнелгән хәрефләрдән торган сүзләр, җөмләләр һәм кыска текстларны иҗекләп салмак уку.

Икенче ярты елда алфавитның барлык хәрефләре булган кечкенә текстларны дөрес һәм салмак итеп иҗекләп, кыска сүзләрне бөтен килеш уку. Таныш булмаган текстны уку темпы — минутына 30 сүз. Җөмләләр арасында пауза ясау.

Текст өстендә эшләү, бәйләнешле итеп сөйләү. Укыган текстларга карата куелган сорауларга җавап бирү; рәсемгә карап, текст эчтәлеген сөйләү, укыган әсәрнең исемен

аңлату, дәлилләү, әсәрне гади генә итеп бәяли белү, мисаллар китерү, рәсемнәргә карап, телдән хикәя төзеп сөйләү.

Балалар китабы белән эшләү. Таныш китапларны таныш булмаганнарыннан аера-таный белү; таныш китапларның исемнәрен әйтү; китап исемен, авторын укып күрсәтү. Китапханәдән мәктәпкәчә яшьтәге балалар өчен чыгарылган китапларны алып уку. Китап кибетләреннән нәниләр өчен чыгарылган китапларны сатып алу.

Дәрестән тыш күмәкләп китап укыганда, дәрестә текст өстендә эшләгәндә алынган күнекмәләрдән, алымнардан, эш төрләреннән киң файдалану.

2 сыйныфта укыту предметының эчтәлеге

Белдекле Керпедә кунакта

Баланың китап укучы буларак тәҗрибәсен үстерү. Хайваннар турындагы әкиятләр белән бергә тылсымлы әкиятләр өстендә дә эш алып бару. Әсәрнең исемен, геройларның үз-үзен тотышын, эш-гамәлләрен портретларын, исемнәрен, сөйләмнәрен анализларга өйрәнү.

Хайваннар турында әкиятләр. Әкиятләр турында гомуми күзаллау булдыру. Татар халык әкиятләрендәге төп герой белән башка халыклар әкиятләрендәге төп герой арасындагы охшаш һәм аермалы яклар. Геройларның характеры. Россия халыклары әкиятләре.

Тылсымлы әкиятләр. Җирдәге һәм тылсымлы дөньяны чагыштыру. Тылсымлы предметлар, герой куллана торган тылсымлы әйберләр: тарак, көзге, балдак. Тылсымлы булышчылар (җәнлекләр: әтәч, бүре, куян, убырлы карчык һ.б.), тылсымлы төсләр (ак,кара). Борынгы дөньяның тылсымлы әкиятләрдә чагылышы (табигать көчләре, кешеләрнең хайваннарга, үсемлекләргә әверелүе)

Тормыш-көнкүреш әкиятләре. Тормыш-көнкүреш әкиятләренең килеп чыгышы. Тылсымлы әкиятләрдән аермалы яклары. Әкиятләрдә проблемалар, үгет-нәсыйхәт, юмор хисе.

Әкиятләрнең әдәби үзенчәлеге, тел байлыгы, төзелеше. Автор әкиятләре. Чәчмә һәм тезмә сөйләмне тану, аеру; тезмә сөйләмнең үзенчәлекләрен (ритм, рифма) билгеләү.

Аудирование.Әйтелгән сөйләмне кабул итү: укытучы һәм сыйныфташларның текстны кычкырып укуы, әңгәмәдәшләрнең сөйләме, үзеңә бирелгән сораулар аңлау. Сөйләмне аңлау: фикер алышу аспектын тоту, эчтәлек буенча сорауларга җавап бирү һәм үзең сораулар бирә белү.

Кычкырып уку.Иҗекләп укудан сүзләп укуга күчү, уку тизлеген даими арттыру.

Чылбыр буенча һәм рольләп уку процессында кычкырып укуны формалштыру.

Сәнгати әсәрләрне рольләргә бүлеп һәм чылбыр рәвешендә уку. Поэтик һәм прозаик әсәрләрне сәнгатьле уку. Аңлаешлы интонацияне, уку тизлеген сайлый белү, текст эчтәлегенә карап тиешле тукталышлар ясый белү. Дәреслектәге рәсемнәрне карый, аларны сәнгати текстлар белән чагыштыру

Белмәмештә кунакта

Россиядә һәм татарларда беренче китаплар, аларның басыла башлау тарихы турында гомуми күзаллау. Уку китабы, әдәби әсәр, белешмәлекләр.

Китапны сәнгать төре буларак аңлау формалаштыру.

Шигъри әсәрләр белән танышу.Текстның мәгънәсен аңлап уку, йөгерек уку техникасын камилләштерү. Сөйләм барышында әйтелгән фикерне аңлау, ишеткән әсәрнең эчтәлеге буенча сорауларга җавап бирү, вакыйгаларның эзлеклелеген билгеләү. Шигърият (Р.Вәлиева, Ф.Яруллин,Ж. Дәрзаман, Йолдыз). Кеше һәм табигатъ бергәлеге. Дөньяны шагыйрь күзлегеннән чыгып күзаллау. Әйләнә-тирә дөньяның матурлыгы-шагыйрь өчен илһам чишмәсе булуга инандыру, шигырьдә чагыштыру, сынландыру, эпитет.

Автор әсәрләрендә һәм халык авыз иҗатында охшашлык. Чагыштыру, контраст, җанландыру кебек гади әдәби алымнарны таба белү. Җанлы сөйләмнең

мөһим чараларын үзләштерү күнегүләре: темп, тавыш көче, тон, сөйләм мелодиясе (тавышны күтәрү, түбәнәйтү).

Текстларга гади анализ алымнары белән таныштыру; сәбәп һәм нәтиҗә бердәмлеген ачыклау.

Текстка һәм шәхси тәҗрибәгә нигезләнеп, текст турында үз фикереңне әйтү. Дәрестән тыш аралашу вакытында сөйләм әдәбе нормаларыннан тайпылмау. Сөйләмдә текстның төп фикерен чагылдыру. Фәнни-популяр һәм әдәби әсәрләрнең үзенчәлеген искә алып, укылган яки ишеткән текстның эчтәлеген төгәл сөйләп бирү.

Укымышлы ябалак янында

Әсәр геройларының эш-гамәлләренә әхлак кагыйдәләре нормаларыннан чыгып бәя бирү. Туган ил, Ватан төшенчәсен аңлау, Россия халыклары мисалында әдәбиятта төрле милләт халыкларының туган илгә мәхәббәте турында күзаллау булдыру. Төрле халыкларның фольклорында тема, идея, геройларның охшашлыгы. Әсәр героеның портретын, характерын аның эш-гамәлләре һәм сөйләме аша бирү.

Туган тел әдәбиятын дөнья мәдәниятының өлеше буларак, әхлакый кыйммәтлекне һәм гореф гадәтләрне саклау күренеше буларак, халыкның милли-мәдәни кыйммәтлеген аңлау.

Автор теленең кабатланмас матурлыгы. Халык авыз иҗаты белән охшашлык (кабатланулар, вакыйгалар бергәлеге һ.б.) Балалар укуы. Халык авыз иҗаты әсәрләре. Фольклорның кече жанрлары (санамышлар, тизәйткечләр, табышмаклар, кушаматлар, сынамышлар); халык экиятләре (күңелсез, хайваннар турында экиятләр, көнкүреш, тылсымлы);мәкальләр һәм әйтемнәр

Аю өнендә

Шигърият (Р.Миңнуллин). Шигъри әсәрләр белән беррәттән хикәяләр белән дә танышу (Ләбиб Лерон, Идрис Туктар). Сәнгатьле уку күнекмәләре формалаштыру (интонация, тон, темп саклап кычкырып уку). Автор бирергә теләгән картинаны күзаллау. Эчтән укый белергә күнектерү. Чылбыр рәвешендә укыганда үз урыныңны белеп, чират буенча уку. Укылган әсәргә анализ ясау күнекмәләре.

Укучыларны тиз һәм йөгерек укырга гадәтләндерү. Укыганда орфоэпия нормаларын төгәл саклау, дөрес тавыш төсмерләре (тавыш көче, темпы) белән укырга өйрәтү. Аңлап һәм сәнгатьле уку күнекмәләре булдыру. Укуга карата таләпләрне төгәл үтәү: кычкырып укуның дөреслеге, сәнгатьлелеге, укуның тизлеге.

Хыялда тудырган дөнья

Шигърият (Г.Тукай, Г.Афзал, Б.Рәхмәт, Ш.Галиев, Р.Вәлиева, Ф.Яруллин, Җ. Дәрзаман, Р.Фәйзуллин, Р.Харис, Р.Миңнуллин, Р.Корбан ,М.Фәйзуллина, М.Шабаев, Н.Мадьяров, Л.Лерон, Н.Ахунов, Ф. Садриев, Р. Хафизова, Ф.Зыятдинов, Г. Юнысова, Л.Шәех).

Хикәя җанры Жанр үзенчәлеге: сурәтләнгән вакыйгаларның тормышчанлыгы; әхлакый проблемаларның актуальлеге; уйдырмалар. Хикәянең төп мәгънәсе. Хикәя исеменең төп мәгънәгә туры килүе. Хикәя геройлары, аларның портретлары һәм характерының сөйләмнәре. Башкарган гамәлләре аша чагылышы. Авторның үз героена мөнәсәбәте.

Тексттан тиешле мәгълүматны таба белү. Фактлар, тасвирлау, өстәмә фикерләр белән тулыландырып уку.

Әдәби әсәр эчтәлеген сөйләүнең төрләрен (тулы, сайлап, кыскача – төп фикерне әйтү) үзләштерү.

Текстның эчтәлеген тулысынча сөйләү: бирелгән өзектәге төп фикерне ачыклау, кирәкле сүзләрне билгеләү, исем кушу, эпизодның эчтәлеген тулысынча сөйләү, һәрбер өлешнең һәм текстның төп фикерен билгеләү, һәр өлешкә һәм тулаем текстка исем кушу, тексттагы җөмләләрне атау, сорау җөмлә яки үзләре теләгән форма кулланып, план төзү.

Язма сөйләм нормалары: эчтәлекнең әсәр исеменә туры килүе (тема чагылышы,

геройларның характеры, вакыйга барган урын). Текстның исеменә һәм текстка анализ (сораулар һәм биремнәр системасы нигезендә), аның эмоциональ мәгънәсен билгеләү (мәсәлдә - төп мәгънә, шигырьдә – лирик кичерешләр, хикәягә авторның нәтиҗәсе һәм геройларның капма-каршы позициясе, бишек җырында, гимнда һәм башка әсәрләрдә төп интонация). Текстны төзүнең үзенчәлекләрен, әдәби сәнгатьлелек чараларын билгеләү

Библиографик культура формалаштыру.

Дәреслек белән эш итә белү ("эчтәлек" һәм "шартлы билгеләр" битләре), өстәмә текстлар һәм иллюстрацияләр белән эшләү күнекмәләре. Җыелма әсәрләр, әдәби әсәрләр, көндәлек матбугат, белешмә әдәбия турында күзаллау. Сүзлекләрне системалы куллану. Китапханәнең алфавит каталогы турында күзаллау. Уку процессында мәктәп китапханәсе фондын практик куллану. Китап белән сәнгатьнең аерым төре буларак танышу, аның элементларын өйрәнү.

Балалар өчен газета-журналлар

Дәрестән тыш эшчәнлекне оештыру:сыйныфтан тыш укыганны сөйләү, өй, мәктәп китапханәләреннән файдалану. Фән буенча сүзлек эше, белешмә әдәбият, вакытлы матбугат: газета, журналлар белән эшләү, балалар вакытлы матбугаты белән танышу

Табигать – серле һәм җанлы дөнья

Г. Хәсәснов, Ә Еники, Р. Мингалим, Ф. Сафин әсәрләре.

Уку тизлеген даими рәвештә арттыра бару. Аны текстның мәгънәсен тулы күләмдә аңларлык дәрәҗәгә җиткерү.

Текстларны анализлаганда сәнгатьлелек чараларын табарга күнектерү. Сурәтләү чаралары турында беренчел күзаллау булдыру, кабатлауларның мәгънәсенә төшенү, тавышның сәнгатьлелеген ачыклау: рифма, ритм тою күнекмәләре.

Төрле мәгълүмат белән эшли алу. Текст буенча сорауларга җавап бирү, тема буенча чыгыш ясау, иптәшеңнең чыгышын тыңлау, әңгәмә вакытында, текстны кулланып, җавапларны тулыландыруда катнашу. Төрле белешмә һәм иллюстратив-сәнгать материалларыннан файдалану.

Текстның мәгънәсен аңлап уку, йөгереп уку техникаларын камилләштерү. Тизәйткеч, Әкият, санамыш, бишек җырларының композиция үзенчәлеген аера белү.

Көлке ничек туа?

Төрле китаплар (тарихи, маҗаралы, фантастик, фәнни-популяр басмалар, белешмәлекләр, энциклопедияләр). Юмористик әсәрләр.

Юмористик һәм җитди характердагы әсәрләрне кычкырып, яттан укыганда эмоциональ характерын чагылдыру. Тавыш төсмерләре – интонация, тон, тавыш көче, темп, пауза, логик басым, сүзсез мимика, хәрәкәтләрне бирү күнекмәләре. Әйтмә сөйләм. Монологик сөйләмнең төрләрен үзләштерү (сорауларга кыска һәм тулы җавап бирү, тормыштагы күзәтүләрне һәм кичерешләрне чагылдыру, текстка нигезләнеп дәлилләү формасында). Диалогик аралашу үзенчәлекләрен үзләштерү: әйтелгәнне тыңлый белү, әңгәмәдәшкә карата үзеңнең мөнәсәбәтеңне белдерү. Текст эчтәлегенә нигезләнеп, фикерләшә белү. Диалогик сөйләмнең этик яклары – сөйләм этекиты нормаларын куллану һәм фикерләшкәндә үзара уңай мөнәсәбәт саклау.

2 сыйныфта укыту предметының эчтәлеге

Күзәтәбез һәм тәэсирләр уртаклашабыз

Кече яшьтәге мәктәп баласының дәреслектән тыш эшчәнлеген оештыру: өй, мәктәп китапханәләреннән файдалану. Дөньяны шагыйрь күзлегеннән чыгып күзаллау. Әйләнә-тирә дөнья матурлыгының шагыйрь өчен илһам чишмәсе булуын инандыру.

Кеше һәм табигать бергәлеге. Автор әсәрләрендә һәм халык авыз иҗатында охшашлык. Хикәя геройлары, аларның портреты һәм характер үзенчәлекләренең башкарган гамәлләре

аша чагылышы. Авторның үз героена мөнәсәбәте. Геройларга чагыштырма характеристика. Р.Мингалим, Н Гыйматдинова, Н. Әхмәдиев иҗатының тема актуальлеге.

Сөйләм барышында әйтелгән фикерне аңлау, ишеткән әсәрнең эчтәлеге буенча сорауларга җавап бирү, вакыйгаларның эзлеклелеген билгеләү, сөйләмдә куелган максатны аңлый алу, дөрес, фәнни яктан танып-белү, әдәби әсәрләрне тыңлаганнан соң сораулар куя белү таләп ителә.

Халык авыз иҗаты грамотага, туган телгә өйрәтү өчен материал буларак киң кулланыла. Татар халык иҗаты һәм халык авыз иҗатының кечкенә фольклор жанрлары турында укучыларның белемнәрен системалаштыру. Фольклор әсәрләр турында күзаллау булдыру. Фольклор әсәрләрнең жанр төрлелеге (әйләнмәле әкият, хайваннар турында әкият, көнкүреш әкиятләре, тылсымлы әкиятләр; кече фольклор төрләре: табышмаклар, санамышлар, әйтемнәр, бишек җырлары һ.б.). Мәсәл жанрлары турында күзаллау. (Мәсәл – автор әсәрләре, хайваннар турында әкиятләр һәм фольклор дөньясы байлыгы). Автор әдәбияты: хикәя жанрлары һәм әдәби әкиятләр, автор поэзиясе. Шигъри текстларның үзенчәлекләре (ритм, рифма)

Чагыштырулар серенә төшенәбез

Халык авыз иҗатының бер төре булган һәм җир йөзендәге барлык милләтләрдә дә яшәп килүче, буыннан буыннарга күчеп йөри торган хайваннар турындагы әкиятләргә карата гомуми күзаллау булдыру. Әкиятнең гасырлар дәвамында үсеше. Гади вакыт тасмасы:1)бик борынгы әкиятләр, 2) борынгы, 3)бик борынгы булмаган әкиятләр турында аңлату.

Борынгы әкиятләрдә геройның аңы, хәйләгә осталыгына дан җырлана. Ә әкияти вакыйгалар исә үз эченә геройның изге эшләрен, аның сәләтен, киң күңеллеген күрсәтүне максат итеп куя. Йөремсәк әкиятләр турында күзаллау булдыру.

Россиядә яшәүче төрле милләт халыкларының авыз иҗаты әсәрләре.

Фольклор әсәрләреннән әкиятләрне вакыт тасмасында күрсәтү (бик борынгы, борынгы, әкияти вакыйгалар).

Укучы - тыңлаучыга табигый көчләрнең серен, әкият геройларының серле тормыш агышын күрсәтү, хикәя геройларының характерында тормыштан алынган вакыйгаларны чагылдырып сөйләү.

Халык авыз иҗаты әсәрләренең гомумкешелек әхлак кагыйдәләрен һәм кешеләрнең үзара мөнәсәбәтләрен күрсәтүен ачыклау. Әсәр геройларының эш-гамәлләренә әхлак кагыйдәләре нормаларыннан чыгып бәя бирү. Төрле халыкларның фольклорында тема, идея, геройларның охшашлыгы.

Фольклор әсәрләре нигезендә милли этикет үзенчәлекләре белән таныштыру. Кече фольклор жанрларын практик үзләштерә (табышмак, санамыш, бишек җырлары), үзең текст иҗат итү һәм кирәкле мимикалар ярдәмендә аны сәхнәләштерү. Үз кичерешләреңне телдән һәм язмача уртаклашу (сөйләм һәм инша формасында)

Кешеләрнең хыялларын аңларга тырышабыз

Фольклор әсәрләреннән автор иҗатына күчү. Уйдырма, әкиятләр, хикәяләрне чагыштыру. Бүгенге көн язучылары, шагырьләренең актуальлеге. Балалар язучылары - Р.Корбан, Р.Файзуллин, М. Галиев, Йолдыз иҗаты. Фән буенча сүзлек, белешмә әдәбият, вакытлы матбугат белән эшләү. Төрле җыентыклар төзергә өйрәнү.

Җөмләләрне укыганда тыныш билгеләрен интонация белән аера белү. Төрле төрдәге һәм типтагы текстларның мәгънә үзенчәлекләрен аңлау, аларны интонация ярдәмендә бирү.

Сәнгатьле уку, текстның эчтәлеген сөйләү һәм язу, сочинение язу, әзер темага телдән яки язма рәвештә текст әзерләү, картиналар белән эшләү, әсәргә нигезләп инсценировка эшләү, рольләргә бүлеп уку, уен кебек эш төрләрен куллану күз алдында тотыла.

Төрле әсәрдәге охшаш ситуацияләрне, геройларны табу, чагыштыру.

Геройның характерын билгели белү (аның сүзле портреты, эш-гамәлләре, сөйләм әдәбе, автор мөнәсәбәте аша), геройның характер үсешен вакыт аралыгында күзәтү, берничә геройның гамәлләренә чагыштырма анализ ясау. Лирик һәм прозаик текстларда автор

кичерешләрен һәм позицияләрен табу (укытучы ярдәмендә). Текст белән эшләү нәтиҗәсендә төрле сюжет сызыкларын аера белү, геройларның характерын, вакыйгалар үсешен, сәбәпләрнең бәйлелеген билгеләү, үзеңнең фикереңне белдерү, авторның әйтергә теләгән фикерен аңлау, текстның төп фикерен ачыклау.

Эчтән уку.

Зур булмаган күләмдәге текстны мөстәкыйль укый белү, өйрәнелә торган текстта кирәкле мәгълүматны табарга өйрәнү. Шулай ук сүзлекләрдән кирәкле мәгълүматны табу һәм таләп ителгән информацияне аерып ала белү.

Ярату турында

Сәнгатьле уку күнекмәләре формалаштыру (интонация, тон, темп саклап кычкырып уку). Автор бирергә теләгән картинаны күзаллау. Чылбыр рәвешендә укыганда, үз урыныңны белеп, чират буенча уку. Укылган әсәргә анализ ясау. Б.Кустодиев, Ф.Халиков, Ф.Әминов, Константин Ф.Юның картиналарына күзәтү.

Яшь үзенчәлекләренә туры килгән күләмдәге һәм жанрдагы әсәрләрне эчтән укыганда мәгънәсен аңлап җиткерү. Уку төрләрен билгели белү (өйрәнү, танышу, карап чыгу, сайлап уку).

Китапта бирелгән мәгълүмат төрен ачыклау: фәнни, әдәби (тышкы билгеләренә һәм анда бирелгән белешмә-иллюстратив материал). Китап типларын ачыклау: әсәр, җыентык, сайланма әсәр, вакытлы матбугат, белешмәлекләр (сүзлек, энциклопедия).

Хикмәтле тормыш тәҗрибәсе туплыйбыз

Мәсәлләрнең ике өлештән: хикәяләү (вакыйга) һәм моральдән (нәтиҗә, тәрбияви аңлату) торуын аңлату. Мәсәлдәге хикәяләү өлешенең әкиятләрдән килеп чыгуына басым ясау. Мәсәлләрне мораль өлешенең мәкальләр белән охшашлыгы. Мәсәл жанрының килеп чыгышы, үсеше. Хикәя, шигырь, мәсәл жанрлары турында гомуми күзаллаулар, төзелеш үзенчәлекләре, сәнгати чаралары. Бөтен дөньяга танылган мәсәлчеләр: Эзоп, Ж.Лафонтен, И.Крылов, Л.Толстой, 19нчы гасырда иҗат итүче К.Насыйри, Т.Яхин, В.Родлов әсәрләре. 20нче гасырның атаклылары - Г.Тукай, М.Гафури, Г.Шамуков, Ә. Исхак. Н.Исәнбәт иҗаты.

Мәкальләр – ул борынгылар сүзе, аталар сүзе, картлар сүзе, тәҗрибә һәм хикмәт җимеше, хәтердә сакланырга тиешле хәзинә, халыкның күмәк фикере. Тормыш кагыйдәсе, сүзгә дәлил, тормышта киңәш. “Мәкал” сүзе гарәп теленнән алынган, “урынлы сүз яки тиешле урында әйтелгән сүз“ дигән мәгънәне аңлатуын төшендерү. Төрле халык мәкальләре. Мәкальләрне сөйләмдә, мәсәлләрдә урынлы куллану. Әдәби жанрлар һәм төрләре булган текстлар белән эш.Текстны автор әсәрләре яки фольклор әсәре булуын билгеләү. Текстта жанр үзенчәлекләрен аңлау (тылсымлы әкиятләр, көнкүреш әкиятләр, хикәя, бишек җырлары, гимн). Фәнни-популяр һәм сәнгати текстлар арасындагы аерманы аңлау. Текстның фәнни-популяр яки сәнгати текстларка туры килүен исбатлау. Поэтик һәм прозаитик текстларны аера белү. Теләсә нинди текста автор фикерен (укытучы ярдәме белән), шулай ук лирик шигырьләрдә геройның борчылуын реконструкцияли белү.

Көлке серләрен эзлибез

Дөньяны шагыйрь күзлегеннән чыгып күзаллау. Шигырьдә чагыштыру, сынландыру, эпитет, контраст.

Поэтик форманың кайбер әһәмиятле үзенчәлекләре белән таныштыру. Укучылар, махсус терминнар кулланмыйча гына, парлы һәм аралаш рифмаларның дөрес яңгырашын, эчтәлеккә йогынтысын бәяли. Рифмаларның чиратлашуы аша “ритм” төшенчәсе дә бирелә.

Сүзлек белән эш (туры, күчерелмә, күпмәгънәле сүзләрне аерып алу), укучыларның сүзлек байлыгын максатчан тулыландыра бару.

Укыганда орфоэпик һәм интонацион нормаларны саклау.

Төрле сәнгать әсәрләре белән эш

(әдәби уку, рәсем, скульптура, музыка). Сәнгатьнең бер төре буларак әдәби укуны кузаллау. Рәссам, язучы һәм композиторларның үзенчәлекләрен чагыштыру. Төрле сәнгать төренә караган әсәрләрне чагыштыру.

Герой ничек туа?

Җанлы сөйләмнең мөһим чараларын үзләштерү күнегүләре: темп, тавыш көче, тон, сөйләм методикасы (тавышны күтәрү, түбәнәйтү).

Сәнгатьлелек тудыру чараларын кулланып, бирелгән тексттагы геройга характеристика бирү. Әсәрдән геройны һәм вакыйгаларны характерлаган сүзләрне табу.

Бирелгән өзек эчтәлеген сайлап сөйләү: геройга характеристика бирү (кирәкле сүзләрне тексттан сайлау), вакыйга буенча урынны сурәтләү (урынны сурәтләгән сүзләр, сүзтезмәләрне тексттан алып).

Терәк сүзләр, модель, схемаларга таянып, текстны кабат күздән кичерү. Эчтәлекне тулысынча һәм кыскача сөйләү (төп фикерне билгеләү).

Укылган әсәрнең дәвамы буларак, телдән сочинение, рәсем яки бирелгән тема буенча кечкенә хикәя төзү.

Әдәби әсәр, әдәби образ, сүз сәнгате, автор (сөйләүче), сюжет, тема; әсәр герое: портреты, сөйләме, эш-гамәлләре, фикерләре; авторның әсәр героена мөнәсәбәте төшенчәләрен аңлату.

Телнең сурәтләү чараларын кулланып, мөстәкыйль рәвештә текстны күз алдына китерү Сәнгатьлелек тудыру чараларын кулланып, бирелгән тексттагы геройга характеристика бирү. Әсәрдән геройны һәм вакыйгаларны характерлаган сүзләрне табу. Бирелгән өзек эчтәлеген сайлап сөйләү: геройга характеристика бирү (кирәкле сүзләрне тексттан сайлау), вакыйга буенча урынны сурәтләү (урынны сурәтләгән сүзләр, сүзтезмәләрне тексттан алып).

Төрле әсәрдәге охшаш ситуацияләрне, геройларны табу, чагыштыру.

Үткәннәр белән хәзергене чагыштырабыз

Язма сөйләмдә телнең сәнгати сурәтләү чараларын: синоним, антоним, чагыштыруларны куллана белү. Шәхси үсештә туган телдә укуның мөһимлеген аңлау; дөньяны күзаллауны , милли тарихны һәм мәдәниятны, башлангыч этикетны күзаллауны, мәрхәмәтлелекне һәм явызлыкны, әхлаклелекне формалаштыру. Кызыксындырган әдәбиятны мөстәкыйль сайлый алу; өстәмә мәгълүмат алу һәм аңлау өчен белешмә чыганаклардан файдалану.

Сыйныфтан тыш уку.

Укучыларны мөстәкыйль китап укырга әзерләү. Укучы күзаллавын үстерү, киңәйтү, кызыксынучанлыкларын үстерү. Матур әдәбият укуга ныклы һәм аңлы кызыксыну булдыру. Балалар китабы белән мәдәният буларак танышу. Аның төзелеше, төрләре, жанры һәм темасы.

3 сыйныфта укыту предметының эчтәлеге

Күзәтәбез һәм тәэсирләр уртаклашабыз

Кече яшьтәге мәктәп баласының дәреслектән тыш эшчәнлеген оештыру: өй, мәктәп китапханәләреннән файдалану. Дөньяны шагыйрь күзлегеннән чыгып күзаллау. Әйләнә-тирә дөнья матурлыгының шагыйрь өчен илһам чишмәсе булуын инандыру.

Кеше һәм табигать бергәлеге. Автор әсәрләрендә һәм халык авыз иҗатында охшашлык. Хикәя геройлары, аларның портреты һәм характер үзенчәлекләренең башкарган гамәлләре аша чагылышы. Авторның үз героена мөнәсәбәте. Геройларга чагыштырма характеристика. Р.Мингалим, Н Гыйматдинова, Н. Әхмәдиев иҗатының тема актуальлеге.

Сөйләм барышында әйтелгән фикерне аңлау, ишеткән әсәрнең эчтәлеге буенча сорауларга җавап бирү, вакыйгаларның эзлеклелеген билгеләү, сөйләмдә куелган

максатны аңлый алу, дөрес, фәнни яктан танып-белү, әдәби әсәрләрне тыңлаганнан соң сораулар куя белү таләп ителә.

Халык авыз иҗаты грамотага, туган телгә өйрәтү өчен материал буларак киң кулланыла. Татар халык иҗаты һәм халык авыз иҗатының кечкенә фольклор жанрлары турында укучыларның белемнәрен системалаштыру. Фольклор әсәрләр турында күзаллау булдыру. Фольклор әсәрләрнең жанр төрлелеге (әйләнмәле әкият, хайваннар турында әкият, көнкүреш әкиятләре, тылсымлы әкиятләр; кече фольклор төрләре: табышмаклар, санамышлар, әйтемнәр, бишек җырлары һ.б.). Мәсәл жанрлары турында күзаллау. (Мәсәл – автор әсәрләре, хайваннар турында әкиятләр һәм фольклор дөньясы байлыгы). Автор әдәбияты: хикәя жанрлары һәм әдәби әкиятләр, автор поэзиясе. Шигъри текстларның үзенчәлекләре (ритм, рифма)

Чагыштырулар серенә төшенәбез

Халык авыз иҗатының бер төре булган һәм җир йөзендәге барлык милләтләрдә дә яшәп килүче, буыннан буыннарга күчеп йөри торган хайваннар турындагы әкиятләргә карата гомуми күзаллау булдыру. Әкиятнең гасырлар дәвамында үсеше. Гади вакыт тасмасы:1)бик борынгы әкиятләр, 2) борынгы, 3)бик борынгы булмаган әкиятләр турында аңлату.

Борынгы әкиятләрдә геройның аңы, хәйләгә осталыгына дан җырлана. Ә әкияти вакыйгалар исә үз эченә геройның изге эшләрен, аның сәләтен, киң күңеллеген күрсәтүне максат итеп куя. Йөремсәк әкиятләр турында күзаллау булдыру.

Россиядә яшәүче төрле милләт халыкларының авыз иҗаты әсәрләре.

Фольклор әсәрләреннән әкиятләрне вакыт тасмасында күрсәтү (бик борынгы, борынгы, әкияти вакыйгалар).

Укучы - тыңлаучыга табигый көчләрнең серен, әкият геройларының серле тормыш агышын күрсәтү, хикәя геройларының характерында тормыштан алынган вакыйгаларны чагылдырып сөйләү.

Халык авыз иҗаты әсәрләренең гомумкешелек әхлак кагыйдәләрен һәм кешеләрнең үзара мөнәсәбәтләрен күрсәтүен ачыклау. Әсәр геройларының эш-гамәлләренә әхлак кагыйдәләре нормаларыннан чыгып бәя бирү. Төрле халыкларның фольклорында тема, идея, геройларның охшашлыгы.

Фольклор әсәрләре нигезендә милли этикет үзенчәлекләре белән таныштыру. Кече фольклор жанрларын практик үзләштерә (табышмак, санамыш, бишек җырлары), үзең текст иҗат итү һәм кирәкле мимикалар ярдәмендә аны сәхнәләштерү. Үз кичерешләреңне телдән һәм язмача уртаклашу (сөйләм һәм инша формасында)

Кешеләрнең хыялларын аңларга тырышабыз

Фольклор әсәрләреннән автор иҗатына күчү. Уйдырма, әкиятләр, хикәяләрне чагыштыру. Бүгенге көн язучылары, шагырьләренең актуальлеге. Балалар язучылары - Р.Корбан, Р.Файзуллин, М. Галиев, Йолдыз иҗаты. Фән буенча сүзлек, белешмә әдәбият, вакытлы матбугат белән эшләү. Төрле җыентыклар төзергә өйрәнү.

Җөмләләрне укыганда тыныш билгеләрен интонация белән аера белү. Төрле төрдәге һәм типтагы текстларның мәгънә үзенчәлекләрен аңлау, аларны интонация ярдәмендә бирү.

Сәнгатьле уку, текстның эчтәлеген сөйләү һәм язу, сочинение язу, әзер темага телдән яки язма рәвештә текст әзерләү, картиналар белән эшләү, әсәргә нигезләп инсценировка эшләү, рольләргә бүлеп уку, уен кебек эш төрләрен куллану күз алдында тотыла.

Төрле әсәрдәге охшаш ситуацияләрне, геройларны табу, чагыштыру.

Геройның характерын билгели белү (аның сүзле портреты, эш-гамәлләре, сөйләм әдәбе, автор мөнәсәбәте аша), геройның характер үсешен вакыт аралыгында күзәтү, берничә геройның гамәлләренә чагыштырма анализ ясау. Лирик һәм прозаик текстларда автор кичерешләрен һәм позицияләрен табу (укытучы ярдәмендә). Текст белән эшләү нәтиҗәсендә төрле сюжет сызыкларын аера белү, геройларның характерын, вакыйгалар үсешен, сәбәпләрнең бәйлелеген билгеләү, үзеңнең фикереңне белдерү, авторның әйтергә теләгән фикерен аңлау, текстның төп фикерен ачыклау.

Эчтән уку.

Зур булмаган күләмдәге текстны мөстәкыйль укый белү, өйрәнелә торган текстта кирәкле мәгълүматны табарга өйрәнү. Шулай ук сүзлекләрдән кирәкле мәгълүматны табу һәм таләп ителгән информацияне аерып ала белү.

Ярату турында

Сәнгатьле уку күнекмәләре формалаштыру (интонация, тон, темп саклап кычкырып уку). Автор бирергә теләгән картинаны күзаллау. Чылбыр рәвешендә укыганда, үз урыныңны белеп, чират буенча уку. Укылган әсәргә анализ ясау. Б.Кустодиев, Ф.Халиков, Ф.Әминов, Константин Ф.Юның картиналарына күзәтү.

Яшь үзенчәлекләренә туры килгән күләмдәге һәм жанрдагы әсәрләрне эчтән укыганда мәгънәсен аңлап җиткерү. Уку төрләрен билгели белү (өйрәнү, танышу, карап чыгу, сайлап уку).

Китапта бирелгән мәгълүмат төрен ачыклау: фәнни, әдәби (тышкы билгеләренә һәм анда бирелгән белешмә-иллюстратив материал). Китап типларын ачыклау: әсәр, җыентык, сайланма әсәр, вакытлы матбугат, белешмәлекләр (сүзлек, энциклопедия).

Хикмәтле тормыш тәҗрибәсе туплыйбыз

Мәсәлләрнең ике өлештән: хикәяләү (вакыйга) һәм моральдән (нәтиҗә, тәрбияви аңлату) торуын аңлату. Мәсәлдәге хикәяләү өлешенең экиятләрдән килеп чыгуына басым ясау. Мәсәлләрне мораль өлешенең мәкальләр белән охшашлыгы. Мәсәл жанрының килеп чыгышы, үсеше. Хикәя, шигырь, мәсәл жанрлары турында гомуми күзаллаулар, төзелеш үзенчәлекләре, сәнгати чаралары. Бөтен дөньяга танылган мәсәлчеләр: Эзоп, Ж.Лафонтен, И.Крылов, Л.Толстой, 19нчы гасырда иҗат итүче К.Насыйри, Т.Яхин, В.Родлов әсәрләре. 20нче гасырның атаклылары - Г.Тукай, М.Гафури, Г.Шамуков, Ә. Исхак. Н.Исәнбәт иҗаты.

Мәкальләр – ул борынгылар сүзе, аталар сүзе, картлар сүзе, тәҗрибә һәм хикмәт җимеше, хәтердә сакланырга тиешле хәзинә, халыкның күмәк фикере. Тормыш кагыйдәсе, сүзгә дәлил, тормышта киңәш. “Мәкал” сүзе гарәп теленнән алынган, “урынлы сүз яки тиешле урында әйтелгән сүз“ дигән мәгънәне аңлатуын төшендерү. Төрле халык мәкальләре. Мәкальләрне сөйләмдә, мәсәлләрдә урынлы куллану. Әдәби жанрлар һәм төрләре булган текстлар белән эш.Текстны автор әсәрләре яки фольклор әсәре булуын билгеләү. Текстта жанр үзенчәлекләрен аңлау (тылсымлы экиятләр, көнкүреш экиятләр, хикәя, бишек җырлары, гимн). Фәнни-популяр һәм сәнгати текстлар арасындагы аерманы аңлау. Текстның фәнни-популяр яки сәнгати текстларка туры килүен исбатлау. Поэтик һәм прозаитик текстларны аера белү. Теләсә нинди текста автор фикерен (укытучы ярдәме белән), шулай ук лирик шигырьләрдә геройның борчылуын реконструкцияли белү.

Көлке серләрен эзлибез

Дөньяны шагыйрь күзлегеннән чыгып күзаллау. Шигырьдә чагыштыру, сынландыру, эпитет, контраст.

Поэтик форманың кайбер әһәмиятле үзенчәлекләре белән таныштыру. Укучылар, махсус терминнар кулланмыйча гына, парлы һәм аралаш рифмаларның дөрес яңгырашын, эчтәлеккә йогынтысын бәяли. Рифмаларның чиратлашуы аша “ритм” төшенчәсе дә бирелә.

Сүзлек белән эш (туры, күчерелмә, күпмәгънәле сүзләрне аерып алу), укучыларның сүзлек байлыгын максатчан тулыландыра бару.

Укыганда орфоэпик һәм интонацион нормаларны саклау.

Төрле сәнгать әсәрләре белән эш

(әдәби уку, рәсем, скульптура, музыка). Сәнгатьнең бер төре буларак әдәби укуны кузаллау. Рәссам, язучы һәм композиторларның үзенчәлекләрен чагыштыру. Төрле сәнгать төренә караган әсәрләрне чагыштыру.

Герой ничек туа?

Җанлы сөйләмнең мөһим чараларын үзләштерү күнегүләре: темп, тавыш көче, тон, сөйләм методикасы (тавышны күтәрү, түбәнәйтү).

Сәнгатьлелек тудыру чараларын кулланып, бирелгән тексттагы геройга характеристика бирү. Әсәрдән геройны һәм вакыйгаларны характерлаган сүзләрне табу.
Бирелгән өзек эчтәлеген сайлап сөйләү: геройга характеристика бирү (кирәкле сүзләрне текстган сайлау), вакыйга буенча урынны сурәтләү (урынны сурәтләгән сүзләр, сүзтезмәләрне тексттан алып).
Терәк сүзләр, модель, схемаларга таянып, текстны кабат күздән кичерү. Эчтәлекне тулысынча һәм кыскача сөйләү (төп фикерне билгеләү).
Укылган әсәрнең дәвамы буларак, телдән сочинение, рәсем яки бирелгән тема буенча кечкенә хикәя төзү.
Әдәби әсәр, әдәби образ, сүз сәнгате, автор (сөйләүче), сюжет, тема; әсәр герое: портреты, сөйләме, эш-гамәлләре, фикерләре; авторның әсәр героена мөнәсәбәте төшенчәләрен аңлату.

Телнең сурәтләү чараларын кулланып, мөстәкыйль рәвештә текстны күз алдына китерү Сәнгатьлелек тудыру чараларын кулланып, бирелгән тексттагы геройга характеристика бирү. Әсәрдән геройны һәм вакыйгаларны характерлаган сүзләрне табу. Бирелгән өзек эчтәлеген сайлап сөйләү: геройга характеристика бирү (кирәкле сүзләрне тексттан сайлау), вакыйга буенча урынны сурәтләү (урынны сурәтләгән сүзләр, сүзтезмәләрне тексттан алып).
Төрле әсәрдәге охшаш ситуацияләрне, геройларны табу, чагыштыру.

Үткәннәр белән хәзергене чагыштырабыз

Язма сөйләмдә телнең сәнгати сурәтләү чараларын: синоним, антоним, чагыштыруларны куллана белү. Шәхси үсештә туган телдә укуның мөһимлеген аңлау; дөньяны күзаллауны , милли тарихны һәм мәдәниятны, башлангыч этикетны күзаллауны, мәрхәмәтлелекне һәм явызлыкны, әхлаклелекне формалаштыру. Кызыксындырган әдәбиятны мөстәкыйль сайлый алу; өстәмә мәгълүмат алу һәм аңлау өчен белешмә чыганаклардан файдалану.

Сыйныфтан тыш уку.

Укучыларны мөстәкыйль китап укырга әзерләү. Укучы күзаллавын үстерү, киңәйтү, кызыксынучанлыкларын үстерү. Матур әдәбият укуга ныклы һәм аңлы кызыксыну булдыру. Балалар китабы белән мәдәният буларак танышу. Аның төзелеше, төрләре, жанры һәм темасы.

4 нче сыйныфта укыту предметының эчтәлеге

Тылсымлы әкият кануннарын өйрәнәбез: үткәннәрне яңадан кичереп, бүгенге тормыш белән бәйлибез.

“Миф” төшенчәсе. Мифларның килеп чыгышы ышанулар, ырымнар. Мифлар халык авыз иҗатында. Мифлар һәм халык авыз иҗатының хайваннар турындагы әкиятләр, фантастик әкиятләр белән бәйләнеше. Мифлар турында гомуми күзаллау булдыру.Борынгы халыкларның тормышы, кеше һәм табигать арасындагы мөнәсәбәт. Халыклар әкиятләренең мифлар, легендаларда чагылышы. Тотем хайваннары һәм тотем үсемлекләре, кешеләрнең аларга карашы, борынгы традицияләрнең сакланышы. Дөнья турында борынгы күзаллаулар чагылышы. Тарихи бәйләнеш. Халык традицияләре һәм бәйрәмнәр. Автор әкиятләренең халык әкиятләре белән охшашлыгы (жанр һәм сюжет). Риваять һәм легендаларда бирелгән вакыйгаларның әкиятләрдә чагылышы. Тылсым дөньясы, тылсымлы предметлар, сихри саннар, сүзләр, тылсымлы булышчылар. Тылсымлы әкият герое. Әкият һәм хикәя жанрларының композиция үзенчәлеге (күзәтүләр аша) . Автор бирергә теләгән картинаны күзаллау. Вакыйгаларның эзлеклелеге. Укыганда орфоэпик һәм интонацион нормаларны саклау. Җөмләләрне укыганда тыныш билгеләрен интонация белән аеру.

Уку, фәнни-популяр текстларның үзенчәлекләре. Риваять, легенда, мәсәл, миф, санамыш, экият, тизәйткеч, үртәвеч, такмаза, бәет кебек әсәрләрнең гомуми үзенчәлекләре. Р.Фәйзуллин иҗаты. Ф.И.Урманче, К.М.Миңнуллин “Мифология энциклопедиясе”. В.А.Ранов, Г.М.Давлетшин, Р.Бикбулатов, Р.Мостафин, К.Нафиков, М.И.Әхмәтҗанов- эзләнүчеләр. Г.Кутуй “Рөстәм маҗаралары”.

Фольклорга нигезләнгән хикәяләү. Дастан, риваять һәм легендалар аша тарих белән танышабыз, ә автор экиятләре хисләр дөньясына чакыра.

Халык экиятләрендәге тылсым белән җиңүләр, автор экиятләрендә, акыл белән эш итеп, уңышка ирешү, ярату һәм яратыла белүнең көче. Халык традицияләре һәм бәйрәмнәр. Тормыш агачы, кешеләрнең аларга карашы. Автор экиятләренең халык экиятләре белән охшашлыгы (жанр һәм сюжет). Тылсымлы экият законнары: экият героеның өеннән чыгып китүе, максатка ирешү юлы (тылсым дөньясы, карурманнар аша үтә торган юл, сынаулар, тылсымлы булышчы ярдәме, җиңү шатлыгы). Риваять һәм легендаларда сөйләнгән геройлар, аларның кичерешләре. Төрле атамалар, аларның килеп чыгышы. Әкият геройларының серле тормыш агышын күрсәтү. Хикәя геройларының характерын тормыштан алынган вакыйгаларны чагылдырып сөйләү. Халык һәм автор экиятләре. Китапны саклап тоту күнекмәләре.

Фольклор текстлары аша укучыларга тарихи элементлары (географик һәм тарихи атамалар, язу барлыкка килгәннән соң кешеләр тормышы). Фольклор әсәрләрендә жанр үзенчәлекләре. Фольклор әдәбиятының автор язмалары. Язучы әсәрендә тарих, вакыйгаларның тарихи хәрәкәте, характерлар. Фольклор текстының үзенчәлекләре. Текстны төрле җөмләләр тезмәсеннән гамәли аеру. Әсәрнең исеменә һәм бизәлешенә карап, эчтәлеге. Поэтик әсәрләр аша укучыларга парлы һәм аралаш рифмаларның ритмлылыгы фольклорга нигезләнгәнлеге. Р.Харис, Р.Зәйдулла иҗаты. Х.Камалов “Археолог”. Кешелек тарихының борынгы битләре: Казан ханлыгы, Идел буе регионы.

Рифмаларны аеру һәм һәрбер аерым рифма төренең эчтәлеген аңлау.“Тема” һәм “ төп фикер” төшенчәләрен, шулай ук әсәр геройларының “ төп борчылуларын” үзләштерү. Төрле характердагы жанр әсәрләрен практик аеру (жанр төшенчәсен аңламыйча). Сюжет турында практик күзаллау. Әсәр герое, сөйләүче-автор турында куаллау. Текстан олицитворение, чагыштыру, гипербола, контрастлылыкны таба белү һәм аеру.

Фәнни һәм фәнни-популят текстлар белән эш.

Фәнни һәм фәнни-популяр текстларның төзелешен өйрәтү; текстны өлешләргә, кереш сүзләргә аеру, эчтәлек планы төзү.

Шагыйрьләр һәм авторлар иҗаты аша табигать һәм кешеләрнең матурлыгын аңларга өйрәнәбез.

Кеше һәм табигать бергәлеге. Дөньяны шагыйрь күзлегеннән чыгып күзаллау. Әйләнә-тирә дөньяның матурлыгы – шагыйрь өчен илһам чишмәсе булуына инандыру. Хикәядәге чынбарлык чагылышы. Укылган әсәргә анализ ясау. Уку техникасын үстерү. Эчтән укый белергә күнектерү. Чылбыр рәвешендә укыганда, үз урыныңны белеп чират буенча уку.Хикәяләү төрләре.Тезмә һәм чәчмә әсәрләр. Язучы язган әсәрнең үзенчәлеге.

Халык әдәбиятында “вакыт” төшенчәсе. Сөйләм барышында әйтелгән фикерне аңлау, ишеткән әсәрнең эчтәлеге буенча сорауларга җавап бирү, сөйләмдә куелган максатны аңлый алу, дөрес, фәнни яктан танып-белү, әдәби әсәрләрне тыңлаганнан соң сораулар кую. Төрле төрдәге һәм типтагы текстларның мәгънә үзенчәлекләрен аңлау, аларны интонация ярдәмендә бирү. Чит ил һәм хәзерге көн язучыларының кече яшьтәге мәктәп баласы аңлый алырлык әсәрләре.Р.Миңнуллин иҗаты.

Кычкырып уку.

Сәнгатьле уку үзенчәлекләрен үзләштерү (башлангыч этапта тыныш билгеләрен интонация белән аерып җөмләләрне уку, укылган текстның жанрларына карап интонация сайлау – лирик шигырь мәсәл кебек, гимн – бишек җыры кебек укылмый, интонация, пауза, тон, логик басым сайлау).

Безгә кадәр яшәгән яшьтәшләребез тормышы белән танышабыз.

Авторның үз героена мөнәсәбәте. Хикәя геройлары, аларның портрет һәм характер үзенчәлекләренең, башкарган гамәлләре аша чагылышы. Герой характерының катлаулылыгы, вакыт белән бәйләнеше. Хикәя жанры турында күзаллау формалаштыру. Хикәядәге чынбарлык чагылышы. Әдәби тел берәмлекләре.

Шагыйрь, язучы, рәссамнарның биографиясе. Хәзерге заман авторлары белән очрашу, балаларның авторга сораулары, җаваплары. Фән буенча сүзлек, белешмә әдәбият, вакытлы матбугат.Әсәр авторлары турында мәгълүмат. Композициясе һәм сюжеты катлаулы булган, күләмле әсәрләр. Герой белән сөйләүче арасындагы тормыш. Яшь үзенчәлекләренә туры килгән күләмдәге һәм жанрдагы әсәрләрне эчтән укыганда мәгънәсе. Уку төрләре (өйрәнү, танышу, карап чыгу, сайлап уку). Бирелгән исемлек, картотека буенча китап сайлау. Алфавит каталогы. Яшь үзенчәлекләренә туры килгән сүзлек һәм белешмә материалларны мөстәкыйль рәвештә куллану. Ф.Әмирхан “Кечкенә хезмәтче”, К.Нәҗми “Нәсимәнең беренче эш көне”, Г.Ибраһимов “Яз башы”.

Язу. (Язма сөйләм культурасы).

Текст төрләрен аера белү (тасвирлау тексты, хикәяләү тексты, фикерләшү тексты) һәм кечкенә инша формасында аны практик үзләштерү, шәхси күзәтүләр һәм кичерешләр, сәнгать әсәрләре буенча кыска иншалар, хатлар, котлау открыткалары язу.

Матурлыкның безгә ничек тәэсир итүен аңларга тырышабыз.

Кеше һәм табигать бергәлеге. Дөньяны шагыйрь күзлегеннән чыгып күзаллау. Герой яшәгән тирәлек, пейзаж. Хикәядәге чынбарлык чагылышы. Геройларга чагыштырма характеристика. Хикәя жанры турында күзаллау формалаштыруны дәвам итү. Әдәби тел берәмлекләре. “Эчтәлек” бите белән танышу, аңа карап кирәкле әсәрне китаптан таба белү, кече яштәге мәктәп баласының дәреслектән тыш эшчәнлеген оештыру; өй, мәктәп китапханәләреннән файдалану. Фән буенча сүзлек, белешмә әдәбият, вакытлы матбугат.

Халык авыз иҗатының төп байлыгы- табигый социаль тигезлекне саклау һәм яклау.Чит ил һәм үзебезнең сынлы сәнгать әсәрләре белән танышу. “Музей йорты”ндагы әсәрләр.

Укытучы ярдәмендә катнашучыларның эш-гамәлләренең мотивларын билгеләү, аларны анализлау, чагыштыру. Геройларның эш-гамәлләрен капма-каршылыгы яки охшашлыгы буенча чагыштыру. Текстны анализлау барышында автор билгеләмәләре, геройның исеме аша авторның аңа мөнәсәбәте.

Бирелгән өзек эчтәлеген сайлап сөйләү: геройга характеристика (кирәкле сүзләрне тексттан сайлау), вакыйга буенча урынның сурәте (урынны сурәтләгән сүзләр, сүзтезмәләрне тексттан алып).

Төрле әсәрдәге охшаш ситуацияләрне, геройларны табу, чагыштыру.И.Юзеев иҗаты.

19-20 нче гасырның классик әсәрләре (шигырьләр, хикәяләр, шигъри тылсымлы экиятләр, повестьләр).Классик балалар әдәбияты (шигырьләр, хикәяләр, экиятләр, хикәятләр). Хәерге заман әсәрләре (Россия күп милләтле дәүләт) һәм чит ил әдәбияты (шигырьләр, хикәяләр, экиятләр, хикәятләр).Китап төрләре: тарихи, фантастик, фәнни-полуляр, белешмә энциклопидик әдәбият; балалар матбугаты (балалар журналлары). Башлангыч гомуми белем дәрәҗәсендә укучылар алга таба гомуми урта белем алу өчен әзерлекле булырга һәм гомумкультуралы, әдәби яктан камилләшкән булырга тиеш.

Җирдә кеше булу өчен, кеше күпме юллар үтә?

Халык традицияләре һәм бәйрәмнәр. Геройларга чагыштырма характеристика. Укучы-тыңлаучыга табигый көчләрнең серен күрсәтү. Әсәрдә авторлар кичерешләре. Автор күзәтүләренең чагылышы.

Укучыларны мөстәкыйль уку өчен китап сайларга өйрәтү, уку күнекмәләрен киңәйтү һәм тирәнәйтү. Балалар китабының төзелеше, төрләре, жанрлары, темалары.

Сәнгать дөньясының үзенә генә хас үзенчәлекләрен ачыклыйбыз.

Автор әсәрләрендә һәм халык авыз иҗатында охшашлык. Герой характерының катлаулылыгы, вакыт белән бәйләнеше. Җанлы сөйләмнең мөһим чараларын үзләштерү күнегүләре: темп, тавыш көче, тон, сөйләм мелодикасы (тавышны күтәрү, түбәнәйтү) Шигырьдә чагыштыру, сынландыру, эпитет. Сәнгатьле уку күнекмәләре формалаштыру (

интонация, тон, темп саклап кычкырып уку). Балалар китабы белән эшләү.Поэтик форманың эчтәлекле сәнгатьлелеген тирәнтен аңлау. Шагыйрьләр сайлаган шигъри алымнарның эчтәлекле, максатчан булуы. Халык авыз иҗатының төрле жанрлары һәм автор әсәрләре.

Укытучы ярдәмендә әдәби текстан сәнгатьлелек чараларын: синоним, антоним, эпитет, чагыштыру, метафора, гиперболаларны табу һәм аларның әһәмияте.

Әсәрнең төзелеш үзенчәлекләре, сурәтләү (пейзаж, портрет, интерьер), фикер йөртү, геройның монологы һәм диалогы, композиция үзенчәлекләре. Уку компетенцияләрен кирәкле дәрәҗәдә булдыру, сөйләм теле. Уку техникалары; әдәби, фәнни, уку текстлары. Р.Әхмәтҗанов иҗаты

Үткәне булмаган халыкның киләчәге юк. Туган ил турында уйланабыз.
Гимннар (Татарстан гимны). Чагыштыру, контраст, җанландыру кебек гади әдәби алымнары. Хикәядәге чынбарлык чагылышы. Төрле җыентыклар төзергә өйрәтү. Текстның төп фикере, микротемалары, төп һәм терәк сүзләре. Текстны кабат укыганда эшчәнлек алгоритмы. Язма сөйләмдә телнең сәнгати сурәтләү чаралары: синоним, антоним, чагыштырулары. Сөйләм төре буларак монолог. Автор текстына таянып, тәкъдим ителгән яки укытучы әйткән тема буенча зур булмаган текст (монолог). Көндәлек тормыштан, әдәби әсәрләрдән, сынлы сәнгать әсәрләреннән алынган тәэсирләрне тасвирлый белү, фикерләү, хикәяләү. Чыгышыңны дөрес планлаштыра алу. Монологик сөйләмнең үзенчәлекләрен искә алып, синоним, антоним, чагыштыру. Үзеңнең халкыңның сәнгать әсәрләрен өйрәнү нигезендә, туган телнең коммуникатив - эстетик мөмкинлекләре.

Сыйныфтан тыш уку. Укучыларны мөстәкыйль китап укырга әзерләү. Укчы күзаллавын үстерү, киңәйтү, кызыксынучанлыкларын үстерү. Матур әдәбият укуга ныклы һәм аңлы кызыксыну булдыру. Балалар китабы белән мәдәният буларак танышу. Аның төзелеше, төрләре, жанры һәм темасы.

Тематическое планирование по учебному предмету “Литературное чтение на родном языке (татарском)”составлено с учетом рабочей программы воспитания. Воспитательный потенциал данного учебного предмета обеспечивает реализацию целевых приоритетов воспитания обучающихся НОО.

1 нче сыйныфта программа бүленеше. Тематик планлаштыру.

Грамотага өйрәтү чоры һәм уку

№	Тема	Сәгать саны
1	Әзерлек чоры	9
2	Төп чор (Хәрефләр һәм авазлар)	33
3.	Белем иленә сәяхәт.	8
4.	Урман мәктәбе.	8
5.	Әкият илендә.	8
	Барысы	**66 часов**

2 сыйныфта тематик планлаштыру

№	Тема	Сәгать саны
1	Белдекле Керпедә кунакта	**21**

2	Белмәмештә кунакта	**4**
3	Укымышлы Ябалак янында	**4**
4	Аю өнендә	**3**
5	Күрүноктасы	**22**
6	Балаларөчен газета һәмжурналлар	**3**
7	Шагыйрь өчен табигать – серле һәм җанлы дөнья	**5**
8	Кызык һәм көлкеле хәлләр	**6**
	Барысы	**68**

3 сыйныфта тематик планлаштыру

№	**Тема**	**Сәгать саны**
1	Күзәтәбез һәм тәэсирләр белән уртаклашабыз	**15**
2	Чагыштырулар серенә төшенәбез	**6**
3	Кешеләрнең хыялларын аңларга тырышабыз	**7**
4	Ярату турында	**9**
5	Хикмәтле тормыш тәҗрибәсе туплыйбыз	**8**
6	Көлке серләрен эзлибез	**5**
7	Герой ничек туа?	**8**
8	Үткәннәр белән хәзергене чагыштырабыз	**10**
	Барысы	**68**

Укыту курсының эчтәлеге 4 сыйныф

№	**Бүлекләрнеңисемнәре**	**Барлыксәгатьләр**
1	Тылсымлыәкияткануннарынөйрәнәбез: үткәннәрнеянаданкичереп ,бүгенгетормышбеләнбәйлибез.	**20**
2	Фольклорганигезләнгәнхикәяләү.	**10**
3	Шагыйрьләр, рәссамнарижатыашатабигатьһәмкешеләрненматурлыгынанларгаөйрәнәбез.	**7**
4	Безгәкадәряшәгәняшьтәшләребезтормышыбеләнтанышабыз.	**6**
5	Матурлыкнынбезгәничектәэсиритүенанларгатырышабыз.	**9**
6	Жирдәкешебулуөчен, кешекүпмеюлларүтә?	**8**
7	Сәнгатьдөньясынынүзенәгенәхасүзенчәлекләреначыклыйбыз.	**4**
8	Үткәнебулмаганхалыкнынкиләчәгеюк. Туган ил турындауйланабыз.	**4**
	Барысы	**68**